

Рейтинговий звіт CHNV-001-007 про оновлення кредитного рейтингу

Об'єкт рейтингування:	м. Чернігів
Тип рейтингу:	довгостроковий кредитний рейтинг за Національною рейтинговою шкалою
Рейтингова дія:	оновлення
Дата визначення:	18.04.2017 р.
Дата оновлення:	02.11.2021 р.
Рівень кредитного рейтингу:	uaA
Прогноз:	стабільний

Висновок рейтингового агентства щодо рівня кредитного рейтингу

Кредитний рейтинг ґрунтується на результатах аналізу економічних та фінансових показників за I півріччя 2021 року та очікуваних показників на 2021 рік, даних щодо демографічної ситуації, стану ринку праці, інформації відносно боргових зобов'язань міста, наявної в розпорядженні комунальної власності та перспективних планів на майбутнє.

Кредитний рейтинг ґрунтується на інформації, що надана Чернігівською міською радою, а також на іншій інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства та вважається надійною. Рівень кредитного рейтингу залежить від якості, однорідності та повноти інформації, що є у розпорядженні рейтингового агентства.

Історія кредитного рейтингу

Дата	18.04.2017	12.12.2017	11.06.2019	01.11.2019	30.06.2020	19.11.2020
Рівень рейтингу	uaBBB	–	uaBBB+	uaBBB+	uaA	uaA
Прогноз	стабільний	–	стабільний	стабільний	стабільний	стабільний
Рейтингова дія	визначення	призупинення	підвищення	підтвердження	підвищення	підтвердження

Дата	02.11.2021
Рівень рейтингу	uaA
Прогноз	стабільний
Рейтингова дія	підтвердження

Позичальник або окремий борговий інструмент з рейтингом **uaA** характеризується високою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими позичальниками або борговими інструментами. Рівень кредитоспроможності чутливий до впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.

Стабільний прогноз вказує на відсутність на поточний момент передумов для зміни рейтингу протягом року.

Рівень кредитного рейтингу м. Чернігова підтримується:

- збереженням позитивної динаміки зростання доходної частини бюджету громади (без урахування трансфертів) протягом 2015-2020 рр. та I півріччя 2021 року;
- покращенням рівня бюджетної забезпеченості міста: співвідношення обсягу доходів бюджету громади в розрахунку на одного мешканця до середнього показника по місцевих бюджетах у цілому (без урахування трансфертів) за результатами виконання бюджету у I півріччі 2021 року становило 98,5% (98,1% у 2020 році та 94,3% у 2019 році) та перевищувало показники окремих міст України з аналогічним адміністративно-територіальним статусом та співставною кількістю населення;
- диверсифікацією господарського комплексу міста за видами економічної діяльності та низьким рівнем концентрації надходжень до бюджету за основними платниками податків та інших обов'язкових платежів;
- помірною чутливістю господарського комплексу та бюджету громади до економічних ризиків.

Рівень кредитного рейтингу м. Чернігова обмежується:

- нижчим за середній по країні рівнем середньомісячної заробітної плати за умов залежності доходної частини бюджету громади від надходжень податку на доходи фізичних осіб (питома вага цього джерела в доходах загального фонду бюджету громади без урахування трансфертів за результатами I півріччя 2021 року становила 58,4%);
- високою потребою в залученні додаткового фінансування, в тому числі на відновлення об'єктів міської інфраструктури та житлово-комунального господарства;
- складною макроекономічною ситуацією через запровадження карантину для запобігання поширенню коронавірусного захворювання COVID-19 та впливом негативних чинників на фінансовий ринок, економіку країни в цілому та соціально-економічний розвиток окремих громад, стан державних та місцевих фінансів.

Зміст

РЕЗЮМЕ	5
1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ПОТЕНЦІАЛ МІСТА	11
1.1. НАСЕЛЕННЯ ТА СТАН РИНКУ ПРАЦІ	12
1.2. ПРОМИСЛОВІСТЬ	16
1.3. ІНВЕСТИЦІЙНА ТА БУДІВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ	18
2. КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО	20
2.1. ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО	20
2.2. КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ МІСТА	21
3. БЮДЖЕТ МІСТА	24
3.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ М. ЧЕРНІГОВА	24
3.2. ЛІКВІДНІСТЬ	28
3.3. ВИКОНАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ГРОМАДИ	29
3.4. ВИКОНАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ГРОМАДИ	33
4. БОРГОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	38
4.1. БОРГОВА ІСТОРІЯ.....	38
4.2. КОНСОЛІДОВАНИЙ БОРГ	38
ВИСНОВОК	41
ДОДАТКИ	42
Додаток до РЕЙТИНГОВОГО ЗВІТУ № 1	43
Додаток до РЕЙТИНГОВОГО ЗВІТУ № 2	44
Додаток до РЕЙТИНГОВОГО ЗВІТУ № 3	45
Додаток до РЕЙТИНГОВОГО ЗВІТУ № 4	46

Резюме

Загальна інформація про місто

Чернігів – адміністративний центр Чернігівської області, Чернігівського району та Чернігівської міської територіальної громади, важливий економічний, транспортний, фінансовий та культурний центр на території Північної України. До складу Чернігівської міської територіальної громади входить одна громада – місто Чернігів, площа якого охоплює 7 856,3 га.

Основні показники

Основні показники соціально-економічного розвитку та фінансового стану м. Чернігова

Назва показника	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021	Темп росту за ост. період, %
Чисельність наявного населення (станом на кінець звітного періоду), тис. осіб	291,6	289,4	288,3	286,9	285,2	284,0	99,6
Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	75,3	72,1*	74,1*	72,8*	70,3*	н/д	н/д
Середньомісячна заробітна плата, грн.	3 996,0	5 576,8*	6 885,2*	8 146,0*	9 350,7*	10 870,0**	116,2
Заборгованість з виплати заробітної плати (станом на кінець звітного періоду), млн. грн.	8,8	7,1	11,7	7,4	8,4	6,8	81,0
Обсяг реалізації продукції у відпускних цінах, млн. грн.	9 433,6	11 338,4	13 198,0	14 339,7	н/д	7 645,6	н/д
Введено в експлуатацію житла, тис. кв. м	61,9	79,6	49,4	85,7	48,3	47,7	137,9***
Доходи бюджету, млн. грн.	2 332,4	3 237,8	4 667,2	3 883,6	2 744,4	1 560,4	112,9***
Видатки бюджету та кредитування, млн. грн.	2 179,7	3 343,7	4 834,9	3 886,5	2 734,6	1 320,6	100,0***
Прямий борг (без урахування середньострокових позик з Єдиного казначейського рахунку), млн. грн.	1,0	0,0	9,0	6,6	2,8	0,9	20,0

* розраховано агентством «Кредит-Рейтинг» на підставі показників Головного управління статистики у Чернігівській області, що надаються окремо за кожний квартал, починаючи з січня 2017 року

** за даними міської ради

*** темп росту до відповідного періоду попереднього року

Соціальна сфера та економіка міста

За чисельністю населення (284 тис. осіб станом на 01.07.2021 р.) Чернігів належить до середніх міст України. Протягом тривалого часу у місті зберігалася негативна тенденція щодо скорочення чисельності наявного населення переважно за рахунок природного скорочення. При цьому міграційні процеси не мають сталої динаміки – в окремі періоди, включаючи 2019-2020 р. та I півріччя 2021 року, сальдо механічного приросту мало позитивне значення.

Зважаючи на структуру економіки Чернігова, ринок праці міста достатньо диверсифікований як за видами економічної діяльності, так і за основними роботодавцями. Як і в попередніх періодах трудові ресурси міста є достатньо

мобільними, значна чисельність мешканців міста зайнята у малому бізнесі (21,2% чисельності наявного населення міста станом на 01.07.2021 р.). Розвиток ринку праці міста Чернігів у 2016-2020 рр. характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому. Слід зазначити, що протягом 2020 року та I півріччя 2021 року на стан ринку праці суттєво впливали запроваджені в Україні карантинні заходи з метою запобігання поширенню коронавірусу.

Темпи зростання середньомісячної заробітної плати штатних працівників м. Чернігова протягом 2016-2020 рр. були високими та в окремі періоди перевищували аналогічні показники по країні. У I півріччі 2021 року середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників м. Чернігова зростала та орієнтовно за розрахунками міської ради склала 10 870 грн., що на 16,2% більше, ніж у 2020 році в цілому. Як і в попередніх періодах розмір середньомісячної заробітної плати штатних працівників у м. Чернігові залишається нижчим за середній показник по країні. Протягом I півріччя 2021 року обсяг боргу за виплатою заробітної плати працівникам міста зменшився на 1,6 млн. грн. до 6,8 млн. грн. станом на 01.07.2021 р.

Динаміка рівня оплати праці впливає на обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб (найвагоміше джерело наповнення бюджету громади). У I півріччі 2021 року динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб покращилась – обсяги надходжень за цим джерелом зросли на 19,1% до показника у відповідному періоді 2020 року, але рівень виконання плану був невисоким – 43,6% планового показника на 2021 рік та 98% плану на півріччя.

Економічний потенціал Чернігова характеризується багатогалузевою промисловістю, розвиненою комунальною та транспортною інфраструктурою. Місто має мережу ринкової інфраструктури, фінансових установ, закладів освіти, охорони здоров'я та культури. Рівень диверсифікації міської економіки за видами економічної діяльності достатній, залежність господарського комплексу та бюджету громади від діяльності окремих провідних підприємств чи груп компаній, або підприємств однієї галузі не висока. Найбільшу питому вагу за обсягами сплати обов'язкових платежів до загального фонду бюджету громади мають підприємства промисловості (в тому числі ті, що надають комунальні послуги), заклади освіти, установи державного управління та оборони, підприємства транспорту, торгівлі. Надходження кожного з основних платників у I півріччі 2021 року на перевищували 4% доходної частини загального фонду бюджету громади без урахування трансфертів.

Рівень соціально-економічного розвитку та інвестиційний потенціал міста Чернігів достатні, чутливість господарського комплексу та бюджету громади до економічних ризиків помірні. У 2020 році та I півріччі 2021 року на соціальний та економічний розвиток міста значною мірою впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, що позначалося також на динаміці доходної частини бюджету громади та чинило тиск на видаткову частину внаслідок необхідності збільшення фінансування окремих галузей та антикризових заходів.

Промисловість займає важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати

податкових платежів. Провідними галузями промислового комплексу міста є харчова промисловість, машинобудування, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У I півріччі 2021 року підприємствами міста було реалізовано промислової продукції на суму понад 7,6 млрд. грн. Як і в попередніх періодах, середній обсяг реалізації промислової продукції у розрахунку на 1 мешканця міста є нижчим за аналогічний показник по країні, але перевищує показник області. Протягом I півріччя 2021 року вплив негативних економічних чинників на результати діяльності основних підприємств промислового комплексу міста Чернігів та, відповідно, обсяги надходжень податків та зборів до міського бюджету був помірним.

Інвестиційна активність на території міста Чернігів визначається підприємствами промислового комплексу та торгівлі. Чернігівська міська рада створює умови для залучення коштів інвесторів та створення нових підприємств. Також щорічно міська рада здійснює суттєвий обсяг капіталовкладень на оновлення міської інфраструктури. За участі місцевої влади реалізується низка проєктів з відновлення комунальної інфраструктури, реконструкції будівель установ бюджетної сфери та вуличного освітлення, зменшення енергоспоживання, реконструкції систем водопостачання та водовідведення, реконструкції міських доріг.

Комунальна власність та комунальне господарство

Житлово-комунальному господарству м. Чернігова, як і для переважної більшості міст України, притаманний високий рівень зношеності основних засобів (зокрема, житлового фонду), об'єктів інженерної та транспортної інфраструктури міста. Міська влада щороку виділяє кошти на фінансування заходів на розвиток житлово-комунального господарства та міської інфраструктури, а також приділяє особливу увагу інвестиційним програмам, у тому числі з міжнародними фінансовими організаціями.

У I півріччі 2021 року рівень покриття тарифами послуг з управління багатоквартирними будинками та водовідведення був високим; послуг з централізованого опалення, з гарячого водопостачання, водопостачання, а також вивезення та знешкодження ТПВ – нижчим за 100%. За результатами I півріччя 2021 року рівень проплати населенням спожитих комунальних послуг залишався високим у порівнянні з середніми показниками багатьох міст країни, але за окремими видами послуг був нижчим за 100%. Загальний обсяг заборгованості населення за житлово-комунальні послуги (без урахування послуг із постачання електричної енергії та газопостачання) у розрахунку на 1 мешканця становив 947,1 грн., що, враховуючи динаміку зростання вартості енергоносіїв, відповідало помірному рівню боргу.

Чернігівська міська рада від імені та в інтересах територіальної громади відповідно до чинного законодавства наділена повноваженнями щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності. У власності територіальної громади м. Чернігова перебуває значна кількість об'єктів, у тому числі таких, що становлять комерційний інтерес. Протягом I півріччя 2021 року міська влада здійснювала приватизацію об'єктів, які належать до комунальної власності

територіальної громади та продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Надходження від оренди землі та комунального майна, як і раніше, залишаються також важливими джерелами надходжень загального фонду. На обсяги надходжень орендної плати у 2020 році суттєво впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, а також пільги, що надавалися орендарям у цей період. У I півріччі 2021 року динаміка надходжень орендної плати покращилась. Загалом, за результатами січня-червня 2021 року питома вага надходжень від операцій з майном та землею комунальної власності (продаж та оренда) у структурі доходної частини бюджету громади без урахування трансфертів зросла та становила 8,5% (близько 8% у I півріччі 2020 року).

Бюджет міста

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади – бюджет місцевого самоврядування. Організація бюджетного процесу в місті здійснюється відповідно до Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законодавчих актів. У місті Чернігів забезпечується висока ефективність фінансової політики, дотримуються норми чинного законодавства у цій сфері, забезпечується оперативність прийняття та реалізації управлінських рішень.

За доходами та видатками запроваджено казначейське обслуговування бюджету. У 2017-2020 рр. та I півріччі 2021 року обслуговування коштів бюджету громади в частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банків не здійснювалось.

Доходи бюджету громади формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів. Динаміка доходної частини бюджету громади (без урахування трансфертів) у 2013-2019 рр., була позитивною, а темпи зростання зазначених доходів перевищували аналогічні показники в середньому по місцевих бюджетах. У 2020 році, з огляду на вплив несприятливих макроекономічних умов унаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, доходна частина бюджету громади (без урахування трансфертів) зростала нижчими, ніж у попередніх періодах темпами. У I півріччі 2021 року високі темпи росту обсягів доходної частини бюджету громади було відновлено.

Рівень бюджетної забезпеченості, починаючи з 2015 року, завдяки позитивним наслідкам бюджетної реформи, суттєво покращився та перебував на достатньому рівні. Співвідношення обсягу доходів бюджету громади в розрахунку на одного мешканця до середнього показника по місцевих бюджетах у цілому (без урахування трансфертів) зростало і за результатами виконання бюджету громади у I півріччі 2021 року становило 98,5% (98,1% у 2020 році, 94,3% у 2019 році, 92,6% у 2018 році) та перевищувало показники окремих міст України з аналогічним адміністративно-територіальним статусом та співставною кількістю населення.

Протягом усього аналізованого періоду для бюджету Чернігівської міської територіальної громади характерним є низький рівень галузевої концентрації джерел наповнення доходної частини загального фонду, відсутня суттєва залежність місцевих фінансів від результатів діяльності окремих підприємств, а чутливість доходної частини бюджету громади до економічних ризиків є помірною. Рівень самостійності бюджету залишався високим, залежність від базової дотації відсутня. Починаючи з 2018 року Чернігів зберігає статус міста-донора: з бюджету громади щорічно перераховується реверсна дотація до державного бюджету, яка потім спрямовується на фінансування інших місцевих бюджетів з недостатньою фінансовою спроможністю. Бюджетом громади на 2021 рік передбачено перерахування реверсної дотації в обсязі 35 млн. грн. – на 64,6% більше, ніж у попередньому році.

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади за результатами виконання в I півріччі 2021 року, як і в попередньому бюджетному періоді, мав позитивне сальдо операційного балансу за загальним фондом. Бюджет громади виконано з профіцитом обсягом 239,8 млн. грн., у тому числі профіцит загального фонду склав 339,5 млн. грн., спеціальний фонд виконано з дефіцитом обсягом 99,7 млн. грн. Джерелом покриття дефіциту спеціального фонду були кошти, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку. Також у січні-червні 2021 року за рахунок бюджету розвитку здійснювалось відповідно до графіку погашення кредиту, залученого від НЕФКО.

Ліквідність бюджету громади за результатами 2020 року перебувала на достатньому рівні за загальним та спеціальним фондом, у I півріччі 2021 року показники ліквідності зросли до високого рівня. Зважаючи на достатні показники ліквідності, до бюджету громади не залучалися короткотермінові позички з єдиного казначейського рахунку на покриття тимчасових касових розривів за загальним фондом.

Протягом I півріччя 2021 року до доходної частини бюджету громади надійшло 1 560,4 млн. грн., що становило 51,1% планових річних призначень. Обсяг доходної частини бюджету збільшився на 12,9% до показника відповідного періоду попереднього року, обсяг власних доходів бюджету громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) збільшився на 18,2%. За результатами I півріччя 2021 року динаміка надходжень до бюджету громади за більшістю основних джерел покращилась, порівняно з аналогічним періодом минулого року, а рівень виконання плану за загальним фондом був достатнім, за спеціальним – високим. Уточнений річний план на 2021 рік за доходами в цілому у січні-червні 2021 року було виконано на 51,1%, у тому числі відповідні планові показники доходної частини загального фонду виконані на 49,5% (план на півріччя виконано на 104,7%), спеціального фонду – на 77,4%.

Обсяг видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади за результатами I півріччя 2021 року становив 1 319,3 млн. грн., що майже відповідає показнику відповідного попереднього бюджетного періоду. Затверджений на 2021 рік план за видатками бюджету у січні-червні було виконано на 42,6%. Рівень виконання бюджету за переважною більшістю напрямів, що фінансувалися з місцевого бюджету, був невисокий, за окремими основними напрямками обсяг видатків скоротився. Зокрема це стосується державного управління, охорони здоров'я, будівництва та транспорту.

Основним напрямом видатків бюджету залишається фінансування установ бюджетної сфери (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту), органів місцевого самоврядування, а також житлово-комунального господарства, будівництва, транспорту та інших програм та заходів, пов'язаних з економічною діяльністю. Питома вага капітальних видатків у видатковій частині бюджету громади становила 12,4%, що є високим рівнем для вказаного періоду, оскільки зазвичай переважний обсяг капітальних видатків припадає на II півріччя бюджетного року.

Протягом I півріччя 2021 року з бюджету громади фінансувались видатки на обслуговування прямого боргу Чернігівської міської ради та спрямовувались кошти на його погашення. Обслуговування та погашення боргових зобов'язань міської ради проводилось відповідно до укладених угод. Питома вага видатків на оплату відсотків за запозиченнями, здійсненими до бюджету розвитку, у видатках загального фонду бюджету громади була низькою.

Боргові зобов'язання міста

Боргова політика Чернігівської міської влади визначається потребою у залученні додаткового фінансування для реалізації проєктів з відновлення міської інфраструктури та впровадження енергозберігаючих заходів. У поточному році, як і в попередніх періодах, місто зберігало низький рівень прямого боргу. Зобов'язання за запозиченнями, залученими міською радою, виконуються відповідно до укладених угод у повному обсязі. Станом на 01.07.2021 р. прямі боргові зобов'язання міста склалися із заборгованості за середньостроковими позичками, залученими з єдиного казначейського рахунку у попередніх бюджетних періодах та залишком за кредитом, залученим від НЕФКО (940,7 тис. грн.).

Пряме та консолідоване (з урахуванням гарантій, наданих міською радою за кредитами, залученими комунальними підприємствами від міжнародних фінансових організацій) боргове навантаження станом на 01.07.2021 р. перебувало на низькому рівні.

1. Соціально-економічний розвиток та потенціал міста

Економічний потенціал Чернігова характеризується багатогалузевою промисловістю, розвинутою комунальною та транспортною інфраструктурою. Місто має мережу ринкової інфраструктури, фінансових установ, закладів освіти, охорони здоров'я та культури. Рівень диверсифікації міської економіки за видами економічної діяльності достатній, залежність господарського комплексу та бюджету громади від діяльності окремих провідних підприємств чи груп компаній, або підприємств однієї галузі не висока.

Найбільшу питому вагу за обсягами сплати обов'язкових платежів до загального фонду бюджету громади мають підприємства промисловості (в тому числі ті, що надають комунальні послуги), заклади освіти, установи державного управління та оборони, підприємства транспорту, торгівлі. Надходження кожного з основних платників у I півріччі 2021 року не перевищували 4% доходної частини загального фонду бюджету громади без урахування трансфертів. Найбільшими платниками були: АТ «Чернігівобленерго», КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ Фірма «ТЕХНОВА», АТ «Облтеплокомуненерго», АТ «Чернігівгаз», ПрАТ «АБІнБев Ефес Україна», КП «Чернігівводоканал».

Економічний розвиток України у 2020 році в цілому сповільнився. Мало місце зменшення ділової активності, внутрішнього споживання та зайнятості населення з огляду на запровадження з середини березня 2020 року карантину в Україні через поширення коронавірусного захворювання COVID-19. Найбільшого негативного впливу від пандемії COVID-19 економіка країни зазнала у першій половині 2020 року – у II кварталі року зменшення ВВП до відповідного показника у II кварталі 2019 року в порівнянних цінах становило 11,4%. Після проходження жорсткої фази карантину падіння реального ВВП сповільнилося. За результатами III кварталу 2020 року зменшення ВВП до відповідного показника у III кварталі 2019 року в порівнянних цінах становило 3,5%, а за підсумками 2020 року в цілому реальний ВВП, за оцінками Національного банку України, скоротився на 4,4%.

У поточному році почалось відновлення світових ринків та економіки України, проте темпи росту були повільними, оскільки поширення нових штамів вірусу COVID-19 у світі спонукало окремі країни посилити карантинні заходи. За результатами I кварталу 2021 року реальний ВВП зменшився на 1,2% порівняно з попереднім кварталом, у II кварталі реальний ВВП зменшився на 0,7% порівняно з I кварталом 2021 року, але приріст до показника у II кварталі 2020 року становив 5,7%.

У 2021 році зберігаються внутрішні та зовнішні негативні чинники, що впродовж попередніх років обмежували економічний розвиток та стан фінансового ринку країни, що у свою чергу негативно впливало на потенціал зростання та платоспроможність економічних суб'єктів. Негативний тиск на економічний розвиток країни у минулому та поточному роках чинило зниження зовнішнього попиту на продукцію українського експорту через слабку економічну активність у світі внаслідок введення карантинних обмежень у відповідь на поширення COVID-19. Крім того, посилення волатильності на світових фінансових ринках та негативні очікування інвесторів суттєво обмежили доступ України до ринку зовнішніх позик та інвестиційного капіталу.

Актуальними для економічного розвитку країни залишаються також ризики, пов'язані із загрозою ескалації бойових дій на сході та посиленням логістичних проблем (відсутність переміщення вантажів через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, обмеження на транзит українських товарів через територію Російської Федерації, а також можлива ескалація конфлікту з РФ в Азовському морі).

Рівень соціально-економічного розвитку та інвестиційний потенціал міста Чернігів достатні, чутливість господарського комплексу та бюджету громади до економічних ризиків помірні. У 2020 році та I півріччі 2021 року на соціальний та економічний розвиток міста значною мірою впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, що позначалося також на динаміці доходної частини бюджету громади та чинило тиск на видаткову частину внаслідок необхідності збільшення фінансування окремих галузей та антикризових заходів.

1.1. Населення та стан ринку праці

За чисельністю населення Чернігів належить до середніх міст України. Демографічна ситуація у м. Чернігові протягом тривалого часу характеризувалась зменшенням чисельності наявного населення переважно за рахунок природного скорочення. Протягом I півріччя 2021 року чисельність наявного населення міста скоротилась на 1,2 тис. осіб за рахунок природного скорочення та становила 284 тис. осіб станом на 01.07.2021 р. Сальдо механічного приросту, як і в 2019-2020 рр., було позитивним. (Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1. Динаміка показників демографічних процесів у м. Чернігові та в Україні, тис. осіб

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Місто						
Чисельність наявного населення станом на кінець періоду, тис. осіб	291,6	289,4	288,3	286,9	285,2	284,0
Природний приріст населення, тис. осіб	-1,1	-1,3	-1,5	-1,8	-2,2	-1,39
Механічний приріст населення, тис. осіб	-1,4	-0,99	н/д	0,4	0,6	0,18
Україна*						
Чисельність наявного населення станом на кінець періоду, тис. осіб	42 584,5	42 386,4	42 153,2	41 902,4	41 588,4	41 383,2
Природний приріст населення, тис. осіб	-186,6	-210,1	-251,8	-272,3	-323,4	-216,4
Механічний приріст населення, тис. осіб	10,6	12,0	18,6	21,5	9,3	11,3

* дані наведено без урахування неконтрольованих територій

Джерело: Чернігівська міська рада, Державна служба статистики України

Зважаючи на структуру економіки Чернігова, ринок праці міста достатньо диверсифікований як за видами економічної діяльності, так і за основними роботодавцями. У I півріччі 2021 року серед найбільших роботодавців були: АТ «Чернігівгаз» (1,9 тис. штатних працівників), ПрАТ «АБІнБев Ефес Україна» (1,8 тис. штатних працівників), АТ «Чернігівобленерго» (1,2 тис. штатних працівників), а також Національний університет «Чернігівська політехніка»,

КЕП «Чернігівська ТЕЦ» ТОВ Фірма «ТехНова», АТ «ОТКЕ», ТОВ «Мода з доставкою». Суттєва залежність від діяльності одного підприємства або галузі відсутня.

Як і в попередніх періодах трудові ресурси міста є достатньо мобільними, значна чисельність мешканців міста зайнята у малому бізнесі. За даними Чернігівської міської ради всього у сфері малого та середнього підприємництва станом на 01.07.2021 р. було зайнято 60,2 тис. осіб (21,2% чисельності наявного населення міста), що на 0,8% менше, ніж на початок року. Кількість економічно активних суб'єктів малого та середнього підприємництва на цю дату склала 19,8 тис. суб'єктів господарювання (на 2,5% більше, ніж на початок 2021 року).

Наприкінці 2019 року та на початку 2020 року ситуація на ринку праці була сприятливою. З другої половини березня 2020 року в Україні було запроваджено карантин з метою запобігання поширенню коронавірусу, що мало наслідком обмеження на роботу підприємств торгівлі, транспорту та сектору послуг та, відповідно, суттєво вплинуло на показники ринку робочої сили. У квітні 2020 року мало місце зниження рівня заробітної плати у будівництві, транспорті, торгівлі та промисловості, а в секторах із переважно бюджетним фінансуванням її зростання стрімко сповільнилося. Починаючи з травня 2020 року на тлі послаблення карантинних обмежень і відповідного поліпшення економічних очікувань тривало відновлення попиту на робочу силу, але він залишався слабким, а темпи росту заробітної плати – низькими. У поточному році ситуація на ринку праці дещо покращилась, на тлі поживлення економіки збільшився попит на робочу силу та прискорилося зростання зарплат як у номінальному, так і в реальному вимірі.

Розвиток ринку праці міста Чернігів у 2016-2020 рр.¹ характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому (Таблиця 1.2).

¹ починаючи з січня 2021 року показники середньооблікової чисельності штатних працівників та середньомісячної заробітної плати у розрізі окремих громад Головним управлінням статистики в Чернігівській області не обраховуються

Таблиця 1.2. Динаміка основних показників ринку праці (без урахування малого бізнесу) в м. Чернігові та в Україні

Показник	2016	2017	2018	2019	2020
Місто					
Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	75,3	72,1*	74,1*	72,8*	70,3*
Темпи росту до попереднього періоду, %	102,6	95,7	102,8	98,2	96,5
Питома вага середньооблікової кількості штатних працівників (без урахування малого бізнесу) у загальній чисельності наявного населення, %	25,8	24,9	25,7	25,4	24,6
Україна**					
Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	7 868,1	7 679,0	7 661,0	7 443,0	7 345,2
Темпи росту до попереднього періоду, %	97,6	97,6	99,8	97,2	98,7
Питома вага середньооблікової кількості штатних працівників (без урахування малого бізнесу) у загальній чисельності наявного населення, %	18,5	18,1	18,2	17,8	17,7

* починаючи з 01.01.2017 р. розраховується агентством «Кредит-Рейтинг» на підставі показників Головного управління статистики у Чернігівській області, що надаються окремо за кожний квартал

** дані наведено без урахування неконтрольованих територій

Джерело: Чернігівська міська рада, Державна служба статистики України

Темпи зростання середньомісячної заробітної плати штатних працівників м. Чернігова протягом 2016-2020 рр. були високими та в окремі періоди перевищували аналогічні показники по країні.

Таблиця 1.3. Динаміка показників заробітної плати в м. Чернігові та в Україні

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Місто					
Середньомісячна заробітна плата, грн.	3 996,0	5 576,8*	6 885,2*	8 146,0*	9 350,7*
Темпи зростання середньомісячної заробітної плати, %	121,2	139,6	123,5	118,3	114,8
Заборгованість за виплатою заробітної плати на кінець періоду, млн. грн.	8,8	7,1	11,7	7,4	8,4
Середньомісячний ФОП, млн. грн.	301,0	402,1	510,4	593,0	657,2
Співвідношення обсягу заборгованості за заробітною платою до середньомісячного фонду оплати праці, %	2,9	1,8	2,3	1,2	1,3
Україна**					
Середньомісячна заробітна плата, грн.	5 183,0	7 104,0	8 865,0	10 496,8	11 591,2
Темпи зростання середньомісячної заробітної плати, %	123,6	137,1	124,8	118,4	110,4
Заборгованість за виплатою заробітної плати на кінець періоду, млн. грн.	1 791,0	2 368,4	1 455,7	3 034,4	1 878,4
Середньомісячний ФОП, млн. грн.	40 780,4	54 551,6	67 914,8	78 127,8	85 138,9
Співвідношення обсягу заборгованості за заробітною платою до середньомісячного фонду оплати праці, %	4,4	4,3	2,1	3,9	2,2

* починаючи з 01.01.2017 р. розраховується агентством «Кредит-Рейтинг» на підставі показників Головного управління статистики у Чернігівській області, що надаються окремо за кожний квартал

** дані наведено без урахування неконтрольованих територій

Джерело: Чернігівська міська рада, Державна служба статистики України

У I півріччі 2021 року середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників м. Чернігова зростала та орієнтовно, за розрахунками міської ради, склала 10 870 грн – на 25% більше, ніж у I півріччі 2020 року та на 16,2% більше, ніж у

2020 році в цілому. Як і в попередніх періодах розмір середньомісячної заробітної плати штатних працівників у м. Чернігові залишається нижчим за середній показник по країні.

Динаміка рівня оплати праці впливає на обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб (найвагоміше джерело наповнення бюджету громади). Обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2020 році зростали, хоча й нижчими темпами, ніж у 2019 році. У 2019 році приріст до відповідного показника 2018 року становив 21,7%, тоді як у 2020 році – 10% до показника 2019 року. У I півріччі 2021 року динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб покращилась – обсяги надходжень за цим джерелом зросли на 19,1% до показника у відповідному періоді 2020 року, але рівень виконання річного плану був невисоким – 43,6% планового показника на 2021 рік.

Протягом I півріччя 2021 року обсяг боргу за виплатою заробітної плати працівникам міста зменшився на 1,6 млн. грн. до 6,8 млн. грн. станом на 01.07.2021 р., 71,9% боргу припадало на економічно активні підприємства. Найбільший обсяг боргу за виплатою заробітної плати утворився на ДП «Чернігівторф», ПАТ «ЧеЗаРа» та ТОВ «Роллінг Геймз». Борг виник унаслідок нестачі обігових коштів, у тому числі в результаті несвоєчасних розрахунків контрагентів за виконані підрядні роботи та відвантажену продукцію, недостатніх обсягів робіт основної діяльності, недостатньої забезпеченості державними замовленнями на виробництво спецтехніки, а також унаслідок впровадження обмежувальних карантинних заходів з протидії поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19.

За чисельністю населення (284 тис. осіб станом на 01.07.2021 р.) Чернігів належить до середніх міст України. Протягом тривалого часу у місті зберігалася негативна тенденція щодо скорочення чисельності наявного населення переважно за рахунок природного скорочення. При цьому міграційні процеси не мають сталої динаміки – в окремі періоди, включаючи 2019-2020 р. та I півріччя 2021 року, сальдо механічного приросту мало позитивне значення.

Зважаючи на структуру економіки Чернігова, ринок праці міста достатньо диверсифікований як за видами економічної діяльності, так і за основними роботодавцями. Як і в попередніх періодах трудові ресурси міста є достатньо мобільними, значна чисельність мешканців міста зайнята у малому бізнесі (21,2% чисельності наявного населення міста станом на 01.07.2021 р.). Розвиток ринку праці міста Чернігів у 2016-2020 рр. характеризувався збереженням високого рівня зайнятості населення – питома вага зайнятих у загальній чисельності наявного населення міста щорічно перевищувала відповідний показник по Україні в цілому. Слід зазначити, що протягом 2020 року та I півріччя 2021 року на стан ринку праці суттєво впливали запроваджені в Україні карантинні заходи з метою запобігання поширенню коронавірусу.

Темпи зростання середньомісячної заробітної плати штатних працівників м. Чернігова протягом 2016-2020 рр. були високими та в окремі періоди перевищували аналогічні показники по країні. У I півріччі 2021 року середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників м. Чернігова зростала та орієнтовно, за розрахунками міської ради, склала 10 870 грн., що на 16,2% більше, ніж у 2020 році в цілому. Як і в попередніх періодах розмір середньомісячної заробітної плати штатних працівників у м. Чернігові залишається нижчим за середній показник по країні. Протягом I півріччя 2021 року обсяг боргу за виплатою заробітної плати працівникам міста зменшився на 1,6 млн. грн. до 6,8 млн. грн. станом на 01.07.2021 р.

Динаміка рівня оплати праці впливає на обсяги надходжень податку на доходи фізичних осіб (найвагоміше джерело наповнення бюджету громади). У I півріччі 2021 року динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб покращилась – обсяги надходжень за цим джерелом зросли на 19,1% до показника у відповідному періоді 2020 року, але рівень виконання річного плану був невисоким – 43,6% планового показника на 2021 рік.

1.2. Промисловість

Господарський комплекс м. Чернігова достатньо диверсифікований за видами економічної діяльності, при цьому промисловість займає важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати податкових платежів. Місто розвиває традиційні для себе галузі харчової промисловості, машинобудування, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництва гумових і пластмасових виробів. Місто входить до числа найбільш промислово розвинених міст регіону, а його частка у загальнообласному обсязі реалізації продукції в січні-червні 2021 року становила 41,5%.

У I півріччі 2021 року підприємствами міста було реалізовано промислової продукції на суму понад 7,6 млрд. грн. Як і в попередніх періодах, середній обсяг реалізації промислової продукції у розрахунку на 1 мешканця міста є нижчим за аналогічний показник по країні, але перевищує показник області.

Таблиця 1.4. Динаміка основних показників промислового комплексу в м. Чернігові та в Україні

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Місто						
Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах по місту, млн.грн	9 433,6	11 338,4	13 198,0	14 339,7	н/д	7 645,6
Темп росту обсягів реалізації (місто), %	117,6	120,2	116,4	108,7	н/д	н/д
Середній обсяг реалізації промислової продукції по місту у розрахунку на одного мешканця, грн.	32 346,6	39 179,2	45 783,9	49 981,5	н/д	26 921,1
Україна*						
Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах по країні, млн.грн	1 767 093,3	2 153 031,3	2 508 579,5	2 480 804,2	2 481 148,5	1 632 953,3
Темп росту обсягів реалізації (країна), %	118,1	121,8	116,5	98,9	100,0	н/д
Середній обсяг реалізації промислової продукції по Україні в розрахунку на одного мешканця, грн.	41 496,2	50 795,3	59 511,0	59 204,3	59 659,7	39 459,3

* дані наведено без урахування неконтрольованих територій

Джерело: Чернігівська міська рада, Державна служба статистики України

Ситуація в промисловому комплексі країни впродовж 2020 року характеризувалась уповільненням обсягів промислового виробництва та зменшенням обсягів реалізації промислової продукції майже за усіма основними галузями (крім хімічної промисловості та виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів), що було зумовлено, в тому числі, негативним впливом пандемії COVID-19 на економіку. У 2020 році введення карантинних обмежень у відповідь на поширення COVID-19 призвело до стрімкого зниження економічної активності у світі. Через звуження зовнішнього попиту мало місце подальше падіння світових цін на товари, що переважають в українському експорті, що в свою чергу впливало на обсяги зовнішньої торгівлі вітчизняних підприємств. У 2021 році, завдяки пом'якшенню карантину та програмам стимулювання, глобальна економіка почала відновлюватися, але нижчими, ніж очікувалось темпами, що у свою чергу впливає на діяльність вітчизняних підприємств-експортерів. За результатами I півріччя 2021 року по країні в цілому мало місце збільшення обсягів промислового виробництва на 2,1%.

Провідними галузями промислового комплексу міста Чернігів є харчова промисловість, машинобудування, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Протягом I півріччя 2021 року вплив негативних економічних чинників на результати діяльності основних підприємств промислового комплексу міста Чернігів та, відповідно, обсяги надходжень податків та зборів до міського бюджету був помірним. Динаміка доходної частини бюджету громади була позитивною, але, як і в попередньому бюджетному періоді, за окремими промисловими підприємствами рахувався суттєвий обсяг боргу за платою за землю, а також заборгованість за виплатою заробітної плати працівникам.

Промисловість займає важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати податкових платежів. Провідними галузями промислового комплексу міста є харчова промисловість, машинобудування, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У I півріччі 2021 року підприємствами міста було реалізовано промислової продукції на суму 7,6 млрд. грн. Як і в попередніх періодах, середній обсяг реалізації промислової продукції у розрахунку на 1 мешканця міста є нижчим за аналогічний показник по країні, але перевищує показник області. Протягом I півріччя 2021 року вплив негативних економічних чинників на результати діяльності основних підприємств промислового комплексу міста Чернігів та, відповідно, обсяги надходжень податків та зборів до міського бюджету був помірним.

1.3. Інвестиційна та будівельна діяльність

Інвестиційна активність на території міста Чернігів визначається підприємствами промислового комплексу, торгівлі та місцевою владою. Результатом інвестиційної активності промислових підприємств міста є модернізація, технічне переоснащення та розширення виробництва, а також створення нових робочих місць, що в цілому позитивно впливає на рівень соціально-економічного розвитку міста та обсяги доходної частини місцевого бюджету.

У I півріччі 2021 року ТОВ «Спорттехніка» (виробництво спортивних товарів) виконало реконструкцію цеху з виготовлення виробів металопрокату, ПрАТ «Тера» (виробництво вимірювальної апаратури) завершило будівництво виробничої будівлі з побутовими приміщеннями. ТОВ «БТК «ПРОМБУДКОМПЛЕКТ» провело реконструкцію виробничої бази під виробництво бетонних виробів методом вібропресування, ТОВ «Аметист» (виробництво туалетного паперу) встановило сучасну машину з виробництва паперу та проводить реконструкцію власного нежитлового приміщення під виробничі приміщення. Також у поточному році ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АГІД» (виробництво муки) реалізує проєкт «Реконструкція частини власного приміщення їдальні під пекарню та кондитерський цех у м. Чернігові», ПрАТ «Млибор» (складське господарство) проводить будівництво двох зерносушарок.

Упродовж I півріччя 2021 року в місті відкрилось 30 нових об'єктів торгівлі, ресторанного господарства та 17 об'єктів сфери послуг.

Щорічно Чернігівська міська рада направляє суттєвий обсяг капіталовкладень на оновлення міської інфраструктури за рахунок міського бюджету та в рамках реалізації спільних проєктів з міжнародними фінансовими організаціями. За участі міської влади ведеться робота з реалізації спільних проєктів з НЕФКО у сфері енергоефективності будівель бюджетних установ та вуличного освітлення, спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проєкту з реконструкції систем водопостачання та водовідведення, а також модернізації енергоємного обладнання.

Чернігівська міська рада створює умови для залучення коштів інвесторів та створення нових підприємств. У місті забезпечується діяльність управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради (далі –Управління), яке з квітня 2016 року визнано уповноваженим органом з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Управління є учасником інфо-сервісу Start Business Challenge, який надає покрокові інструкції з детальною інформацією про необхідні дозвільні документи. Також у місті працює портал адміністративних послуг (<https://admincher.gov.ua/>), який повністю відповідає всім технічним вимогам для інтеграції з Єдиним державним порталом адміністративних послуг щодо можливості отримання послуг та подачі документів в електронному вигляді. Через портал реалізована можливість отримання он-лайн послуг державної реєстрації фізичних осіб-підприємців, державної реєстрації створення юридичної особи, державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця за її рішенням.

У поточному році продовжили дію запроваджених міською радою компенсаторних механізмів для соціально-відповідального бізнесу (стосовно ставок земельного податку для підприємств промисловості, транспорту та будівництва, а також ставок єдиного податку для фізичних осіб-підприємців II групи).

Інвестиційна активність на території міста Чернігів визначається підприємствами промислового комплексу та торгівлі. Чернігівська міська рада створює умови для залучення коштів інвесторів та створення нових підприємств. Також щорічно міська рада здійснює суттєвий обсяг капіталовкладень на оновлення міської інфраструктури. За участі місцевої влади реалізується низка проєктів з відновлення комунальної інфраструктури, реконструкції будівель установ бюджетної сфери та вуличного освітлення, зменшення енергоспоживання, реконструкції систем водопостачання та водовідведення, реконструкції міських доріг.

2. Комунальна власність та комунальне господарство

2.1. Житлово-комунальне господарство

Розгалужене житлово-комунальне господарство міста Чернігів забезпечує надання комунальних послуг різним групам споживачів. Для житлово-комунального господарства міста характерні проблеми, які в цілому є типовими для переважної більшості міст України, а саме: зношеність житлового фонду та окремих об'єктів інженерної і транспортної інфраструктури; високий рівень зносу комунальних мереж та обладнання, що у свою чергу призводить до суттєвих втрат енергоносіїв; необхідність постійного перегляду тарифів на житлово-комунальні послуги через стрімке зростання цін на енергоресурси та матеріали; наявність заборгованості населення за спожиті житлово-комунальні послуги.

Міська влада проводить роботу в напрямку покращення стану житлово-комунального господарства міста, відновлення міської інфраструктури, поліпшення надання послуг та зменшення енергоспоживання в бюджетній сфері. З метою реалізації важливих для міста проектів у сферах комунального господарства та енергоефективності Чернігівська міська рада співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення кредитних коштів.

Протягом I півріччя 2021 року у напрямку розвитку інфраструктури було проведено середній ремонт проїзної частини дорожнього покриття на 15 вулицях міста, проводився ремонт тротуарів на окремих ділянках, здійснено реконструкцію перехрестя, було придбано техніку. Проводились роботи з реконструкції інженерних мереж, зокрема, реконструкція водоводу на окремих ділянках, було встановлено першу у місті станцію знезалізнення водопровідної води, продовжено будівництво централізованої каналізації на 5 вулицях та тривала реалізація проекту «Екологічне покращення гідрологічного режиму та санітарного стану водойми № 3 в районі вул. Стрілецької у м. Чернігові». Також проводились роботи з встановлення освітлення нерегульованих пішохідних переходів та поточного ремонту мереж зовнішнього освітлення. Суттєві обсяги бюджетних коштів було спрямовано на благоустрій міста. Протягом 2021 року та наступних років планується продовжити ремонти та реконструкцію інженерних мереж та інфраструктурних об'єктів. Серед найбільших інфраструктурних проектів: реконструкція водопровідних мереж по вул. Київська, реконструкція водопроводу великого діаметру по вул. Пушкіна, будівництво каналізаційних мереж у приватному секторі міста.

У I півріччі 2021 року рівень покриття тарифами послуг з управління багатоквартирними будинками та водовідведення був високим; послуг з централізованого опалення, гарячого водопостачання, водопостачання, а також вивезення та знешкодження ТПВ – нижчим за 100%.

За результатами I півріччя 2021 року рівень проплати населенням спожитих комунальних послуг залишався високим у порівнянні з середніми показниками багатьох міст країни, але за окремими видами послуг був нижчим за 100%. Загальний обсяг заборгованості населення за житлово-комунальні послуги (без урахування послуг із постачання електричної енергії та газопостачання) у розрахунку на

1 мешканця становив 947,1 грн., що, враховуючи динаміку зростання вартості енергоносіїв, відповідало помірному рівню боргу.

Житлово-комунальному господарству м. Чернігова, як і для переважної більшості міст України, притаманний високий рівень зношеності основних засобів (зокрема, житлового фонду), об'єктів інженерної та транспортної інфраструктури міста. Міська влада щороку виділяє кошти на фінансування заходів на розвиток житлово-комунального господарства та міської інфраструктури, а також приділяє особливу увагу інвестиційним програмам, у тому числі з міжнародними фінансовими організаціями.

У I півріччі 2021 року рівень покриття тарифами послуг з управління багатоквартирними будинками та водовідведення був високим; послуг з централізованого опалення, гарячого водопостачання, водопостачання, а також вивезення та знешкодження ТПВ – нижчим за 100%. За результатами I півріччя 2021 року рівень проплати населенням спожитих комунальних послуг залишався високим у порівнянні з середніми показниками багатьох міст країни, але за окремими видами послуг був нижчим за 100%. Загальний обсяг заборгованості населення за житлово-комунальні послуги (без урахування послуг із постачання електричної енергії та газопостачання) у розрахунку на 1 мешканця становив 947,1 грн., що, враховуючи динаміку зростання вартості енергоносіїв, відповідало помірному рівню боргу.

2.2. Комунальна власність міста

Чернігівська міська рада від імені та в інтересах територіальної громади відповідно до чинного законодавства наділена повноваженнями щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності. За рішенням ради виконуються усі майнові операції, в тому числі об'єкти права комунальної власності можуть передаватися у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, надаватися в оренду, продаватися та купуватися, використовуватись як застава. Міська рада вирішує також питання відчуження об'єктів права комунальної власності та визначає доцільність, порядок та умови відчуження. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до місцевого бюджету та спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетом розвитку. Слід зауважити, що активний продаж об'єктів права комунальної власності може в подальшому суттєво обмежити як обсяги надходжень до бюджету розвитку (доходи від операцій з капіталом – вичерпний ресурс), так і доходів загального фонду від оренди землі та майна.

Земельні ресурси

Загальна площа земель в межах міста Чернігів становить 7856,3 га. Важливими джерелами надходжень до бюджету громади є надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення та надання земельних ділянок в

оренду. Впродовж I півріччя 2021 року було продано 1 земельну ділянку загальною площею 0,1 га шляхом викупу. До бюджету громади надійшло 0,3 млн. грн. (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1. Інформація щодо продажу та оренди земельних ділянок у м. Чернігові

Показник	Од. виміру	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Продаж						
Кількість проданих земельних ділянок	шт.	5	2	8	6	1
в т. ч. через аукціони	шт.	1	0	3	4	0
Загальна площа земельних ділянок, які були продані	га	0,3	0,1	3,1	5,7	0,1
в т. ч. через аукціони	га	0,0	0,0	1,1	5,5	0,0
Надійшло коштів до бюджету	тис. грн.	766,1	223,2	7 778,7	3 577,4	282,9
Оренда						
Кількість укладених договорів оренди на кінець року	шт.	2 690	2 711	3 274	3 393	3 770
Загальна площа земельних ділянок, що перебувають в оренді	га	541,6	542,1	675,5	685,6	757,2
Надійшло коштів до бюджету	тис. грн.	119 202,1	118 620,1	115 483,7	114 063,9	58 955,9

Джерело: Чернігівська міська рада

Земельні активи територіальної громади Чернігова залишаються дуже важливим постійним джерелом наповнення загального фонду місцевого бюджету. У I півріччі 2021 року 10,6% обсягу доходної частини загального фонду бюджету громади без урахування трансфертів формували сукупні надходження орендної плати та земельного податку з юридичних та фізичних осіб (11,2% у I півріччі 2020 року), майже 50% обсягу яких становила орендна плата. За результатами січня-червня 2021 року обсяги надходжень орендної плати за землю з юридичних та фізичних осіб у цілому зросли на 17,8%. У I півріччі 2021 року орендні ставки на землю не змінювались.

Комунальне майно

У власності територіальної громади м. Чернігова перебуває значна кількість об'єктів, у тому числі таких, що становлять комерційний інтерес. Протягом I півріччя 2021 року міська влада здійснювала приватизацію об'єктів, які належать до комунальної власності територіальної громади, та продовжила передачу в оренду вільних нежитлових приміщень. Було приватизовано 10 об'єктів комунальної власності (у тому числі 8 об'єктів на конкурентних засадах). До бюджету надійшло 3,8 млн. грн. (з урахуванням реєстраційних внесків, що вносяться за реєстрацію заяв на участь в аукціоні потенційними покупцями, а також штрафів та пені).

Таблиця 2.2. Інформація щодо продажу та оренди об'єктів комунального майна в м. Чернігові

Показник	Од. виміру	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Продаж						
Кількість реалізованих об'єктів комунальної власності	шт.	13	11	16	10	10
в т.ч. через аукціони	шт.	10	11	16	10	8
Загальна площа об'єктів комунальної власності, що були приватизовані	тис. кв. м	1,1	11,0	1,8	1,5	1,0
в т.ч. через аукціони	тис. кв. м	0,9	11,0	1,8	1,5	0,6
Надійшло коштів до бюджету	тис. грн.	5 184,5	11 023,8	9 830,2	6 286,2	3783,9
Оренда						
Кількість укладених договорів оренди на кінець року	шт.	523	535	521	428	430
Загальна площа об'єктів комунальної власності, що перебувають в оренді	тис. кв. м	58,0	61,0	63,1	60,4	56,9
Надійшло коштів до бюджету	тис. грн.	41 900,7	43 459,7	48 315,5	49 635,1	29 128,3

Джерело: Чернігівська міська рада

Загалом за результатами I півріччя 2021 року до бюджету громади надійшло 29,1 млн. грн. плати за оренду майна, що на 21,5% більше обсягу відповідних надходжень попереднього року. Орендні ставки за користування нерухомим майном у I півріччі 2021 року не переглядалися. Фондом комунального майна міської ради надана пропозиція щодо включення До Плану діяльності Чернігівської міської ради з підготовки проектів регуляторних актів на II півріччя 2021 року проекту рішення міської ради «Про затвердження Методики розрахунку та порядку використання плати за оренду майна комунальної власності територіальної громади міста Чернігова».

Чернігівська міська рада від імені та в інтересах територіальної громади відповідно до чинного законодавства наділена повноваженнями щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності. У власності територіальної громади м. Чернігова перебуває значна кількість об'єктів, у тому числі таких, що становлять комерційний інтерес. Протягом I півріччя 2021 року міська влада здійснювала приватизацію об'єктів, які належать до комунальної власності територіальної громади та продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення. Надходження від оренди землі та комунального майна, як і раніше, залишаються важливими джерелами надходжень загального фонду. На обсяги надходжень орендної плати у 2020 році суттєво впливали несприятливі макроекономічні умови внаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, а також пільги, що надавалися орендарям у цей період, у I півріччі 2021 року динаміка надходжень орендної плати покращилась. Загалом, за результатами січня-червня 2021 року питома вага надходжень від операцій з майном та землею комунальної власності (продаж та оренда) у структурі доходної частини бюджету громади без урахування трансфертів зросла та становила 8,5% (близько 8% у I півріччі 2020 року).

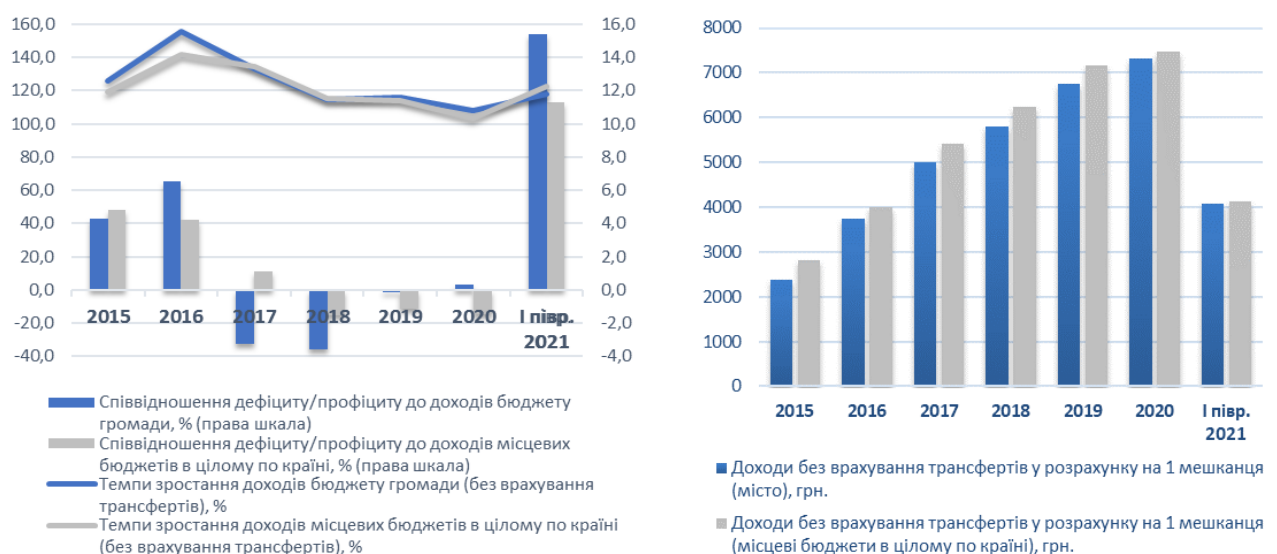
3. Бюджет міста

3.1. Загальна характеристика стану місцевих фінансів м. Чернігова

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади – бюджет місцевого самоврядування. Організація бюджетного процесу в місті здійснюється відповідно до Конституції України, Бюджетного кодексу України, Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законодавчих актів. В місті Чернігів забезпечується висока ефективність фінансової політики, дотримуються норми чинного законодавства у цій сфері, забезпечується оперативність прийняття та реалізації управлінських рішень.

За доходами та видатками запроваджено казначейське обслуговування бюджету. У 2017-2020 рр. та I півріччі 2021 року обслуговування коштів бюджету громади в частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банків не здійснювалось.

Доходи бюджету громади формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів. Динаміка доходної частини бюджету громади (без урахування трансфертів) у 2013-2019 рр., була позитивною, а темпи зростання зазначених доходів перевищували аналогічні показники в середньому по місцевих бюджетах. У 2020 році, з огляду на вплив несприятливих макроекономічних умов унаслідок обмеження економічної діяльності через запровадження карантину, доходна частина бюджету громади (без урахування трансфертів) зростала нижчими, ніж у попередніх періодах темпами. У I півріччі 2021 року високі темпи росту обсягів доходної частини бюджету громади було відновлено.

Малюнок 3.1. Динаміка доходної частини бюджету громади без урахування трансфертів (зліва) та бюджетної забезпеченості м. Чернігова (справа) у порівнянні до середніх показників по країні

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, Державна служба статистики України, Міністерство фінансів України

Рівень бюджетної забезпеченості, починаючи з 2015 року, завдяки позитивним наслідкам бюджетної реформи, суттєво покращився та перебував на достатньому рівні. Співвідношення обсягу доходів бюджету громади в розрахунку на одного мешканця до середнього показника по місцевих бюджетах у цілому (без урахування трансфертів) зростало та за результатами виконання бюджету громади у I півріччі 2021 року становило 98,5% (98,1% у 2020 році, 94,3% у 2019 році, 92,6% у 2018 році) й перевищувало показники окремих міст України з аналогічним адміністративно-територіальним статусом та співставною кількістю населення.

Основні показники, що характеризують стан місцевих фінансів м. Чернігова, наведено в таблиці (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1. Динаміка бюджетних показників м. Чернігова

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Структура доходної та видаткової частин місцевого бюджету						
Співвідношення обсягу доходів бюджету громади (без урахування трансфертів) у розрахунку на одного мешканця до середнього показника по країні), %	93,5	92,6	92,6	94,3	98,1	98,5
Співвідношення базової дотації (до 01.01.2015 р. дотації вирівнювання) до доходної частини загального фонду бюджету громади (без урахування трансфертів), %	дотація відсутня	дотація відсутня	дотація відсутня	дотація відсутня	дотація відсутня	0,0
Концентрація доходів загального фонду бюджету за основними платниками	низька	низька	низька	низька	низька	низька
Концентрація доходів бюджету за основними платниками	низька	низька	низька	низька	низька	низька
Питома вага доходів бюджету розвитку в обсязі доходів спеціального фонду бюджету (без урахування трансфертів), %	11,3	14,5	26,5	32,4	35,2	10,4
Питома вага капітальних видатків в загальній сумі видатків, %	13,6	19,3	14,2	19,0	22,1	12,4
Виконання місцевого бюджету та фінансова гнучкість						
Виконання плану за доходами загального фонду (без урахування трансфертів), %	121,8	104,5	93,8	92,3	95,8	47,6
Виконання плану за доходами спеціального фонду (без урахування трансфертів), %	169,9	146,0	112,3	115,6	76,9	50,0
Виконання плану за видатками бюджету в цілому, %	94,9	95,4	96,7	92,2	93,8	42,6
Виконання плану за доходами бюджету в цілому, %	110,1	102,4	97,9	93,5	95,9	51,1
Темп росту обсягу доходної частини бюджету громади (без урахування трансфертів) до попереднього бюджетного періоду, %	155,9	132,8	115,0	116,2	107,7	118,2
Темп росту обсягу доходної частини бюджету громади до попереднього бюджетного періоду, %	135,5	138,8	144,1	83,2	70,7	112,9
Темп росту обсягу видаткової частини бюджету громади до попереднього бюджетного періоду, %	132,4	153,4	144,6	80,4	70,3	99,9
Співвідношення дефіциту/профіциту бюджету громади до доходної частини бюджету, %	6,5	-3,3	-3,6	-0,1	0,4	15,4
Співвідношення сальдо операційного балансу бюджету громади до операційних доходів відповідного бюджетного періоду, %	16,9	14,9	10,8	18,5	20,5	20,5
Рівень покриття фінансовими доходами видатків на обслуговування боргу, %	101 962,4	205 860,4	35 207,1	3 177,7	3 023,3	7 828,1

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Протягом усього аналізованого періоду для бюджету Чернігівської міської територіальної громади характерним є низький рівень галузевої концентрації джерел наповнення доходної частини загального фонду, відсутня суттєва залежність місцевих фінансів від результатів діяльності окремих підприємств, а чутливість доходної частини бюджету громади до економічних ризиків є помірною. Рівень самостійності бюджету залишався високим, залежність від базової дотації відсутня. Починаючи з 2018 року Чернігів зберігає статус міста-донора: з бюджету громади щорічно перераховується реверсна дотація до державного бюджету, яка потім спрямовується на фінансування інших місцевих бюджетів з недостатньою фінансовою спроможністю. Бюджетом громади на 2021 рік передбачено перерахування реверсної дотації в обсязі 35 млн. грн. – на 64,6% більше, ніж у попередньому році.

Бюджет Чернігівської міської територіальної громади за результатами виконання в I півріччі 2021 року, як і в попередньому бюджетному періоді, мав позитивне сальдо операційного балансу за загальним фондом. Бюджет Чернігівської міської територіальної громади у форматі бюджетного балансу з розбивкою на загальний та спеціальний фонди наведено в таблиці (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2. Агрегований бюджет Чернігівської міської територіальної громади у форматі бюджетного балансу, тис. грн.²

Показник	I півр. 2020			I півр. 2021		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Виконано	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Виконано
Податкові надходження	895 002,1	1 710,8	896 712,9	1 067 386,8	2 261,1	1 069 648,0
Платежі, штрафи та інші операційні надходження	38 648,3	33 262,8	71 911,1	45 537,9	33 708,8	79 246,8
Отримані трансферти на здійснення поточних видатків	343 627,5	396,1	344 023,7	304 661,5	0,0	304 661,5
Операційні надходження всього	1 277 278,0	35 369,7	1 312 647,7	1 417 586,3	35 970,0	1 453 556,3
Поточні видатки на заробітну плату, використання товарів та послуг та інші поточні видатки	875 541,4	19 619,0	895 160,4	959 582,7	74 440,4	1 034 023,1
Поточні трансферти та соціальне забезпечення	232 682,9	1 013,0	233 695,9	119 697,5	1 386,4	121 083,9
Операційні видатки всього	1 108 224,3	20 632,0	1 128 856,3	1 079 280,2	75 826,8	1 155 107,0
Операційний баланс	169 053,6	14 737,7	183 791,3	338 306,1	-39 856,9	298 449,2
Фінансовий дохід	2 187,6	12,0	2 199,5	2 785,9	25,7	2 811,6
Виплата доходу за зобов'язаннями, обслуговування боргу	93,2	0,0	93,2	35,6	0,0	35,6
Фінансовий баланс	2 094,4	12,0	2 106,3	2 750,3	25,7	2 776,0
Поточний баланс	171 148,0	14 749,7	185 897,7	341 056,4	-39 831,1	301 225,2
Капітальні надходження	0,0	6 997,5	6 997,5	2,8	4 066,8	4 069,6
Субсидії та трансферти на здійснення капітальних видатків	0,0	60 000,0	60 000,0	0,0	100 000,0	100 000,0
Капітальні надходження всього	0,0	66 997,5	66 997,5	2,8	104 066,8	104 069,6
Придбання основного капіталу	0,0	136 077,9	136 077,9	0,0	106 107,1	106 107,1
Капітальні трансферти без трансфертів до бюджету розвитку	0,0	55 534,3	55 534,3	0,0	58 015,8	58 015,8
Капітальні видатки всього	0,0	191 612,1	191 612,1	0,0	164 122,9	164 122,9
Капітальний баланс	0,0	-124 614,6	-124 614,6	2,8	-60 056,1	-60 053,3
Баланс після капітальних видатків	171 148,0	-109 864,9	61 283,1	341 059,2	-99 887,3	241 171,9
Кредитування (з урахуванням повернення)	485,1	-195,3	289,9	1 544,9	-184,1	1 360,8
Профіцит/дефіцит	170 662,8	-109 669,6	60 993,2	339 514,3	-99 703,1	239 811,2
Фінансування	-170 662,8	109 669,6	-60 993,2	-339 514,3	99 703,1	-239 811,2
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Протягом I півріччя 2021 року, як і в 2015-2020 рр., Чернігівська міська рада проводила активні операції з тимчасово-вільними бюджетними коштами. Це дозволило повністю покрити видатки на обслуговування боргу (кредиту, залученого від НЕФКО) за рахунок надходжень до міського бюджету відсоткових платежів банків. У січні-червні 2021 року внаслідок розміщення в межах одного бюджетного періоду тимчасово-вільних залишків бюджету громади на депозит, було отримано дохід обсягом 2,8 млн. грн., тоді як з бюджету громади було здійснено видатків на обслуговування боргу в обсязі 0,04 млн. грн.

² тут і далі деякі кількісні дані, що аналізуються у звіті, наведені після відповідного округлення. У зв'язку з цим значення одних і тих самих показників, які наводяться в звіті більше одного разу, можуть не збігатися, а підсумкові значення окремих показників можуть не відповідати арифметичній сумі їх складових.

Бюджет громади за підсумками I півріччя 2021 року виконано з профіцитом обсягом 239,8 млн. грн., у тому числі профіцит загального фонду склав 339,5 млн. грн., спеціальний фонд виконано з дефіцитом обсягом 99,7 млн. грн.

Основні джерела фінансування бюджету Чернігівської міської територіальної громади з розбивкою на загальний та спеціальний фонди наведено нижче (Таблиця 3.3).

Таблиця 3.3. Основні джерела фінансування бюджету Чернігівської міської територіальної громади, тис. грн.

Показник	I півр. 2020			I півр. 2021		
	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Виконано	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Виконано
Профіцит/дефіцит	170 662,8	-109 669,6	60 993,2	339 514,3	-99 703,1	239 811,2
Фінансування	-170 662,8	109 669,6	-60 993,2	-339 514,3	99 703,1	-239 811,2
Зміни залишків	-17 161,2	-29 820,6	-46 981,9	-18 320,7	-44 957,0	-63 277,7
залишок на початок року	37 525,8	31 747,6	69 273,5	40 398,2	12 052,1	52 450,3
залишок на кінець року	54 687,1	61 568,3	116 255,4	58 719,0	57 009,0	115 728,0
Фінансування за рахунок казначейського рахунку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Залучення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Погашення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Зміни обсягів депозитів та цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю	0,0	-11 748,7	-11 748,7	0,0	-182 528,8	-182 528,8
Повернення коштів з депозитів або пред'явлення цінних паперів	111 786,5	24 700,1	136 486,6	0,0	32 385,6	32 385,6
Розміщення коштів на депозитах або придбання цінних паперів	-111 786,5	-36 448,8	-148 235,3	0,0	-214 914,4	-214 914,4
Фінансування за борговими операціями	0,0	-1 881,3	-1 881,3	0,0	-1 881,3	-1 881,3
Запозичення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Погашення	0,0	-1 881,3	-1 881,3	0,0	-1 881,3	-1 881,3
Інші розрахунки	0,0	-381,3	-381,3	0,0	7 876,6	7 876,6
кошти, що передаються до бюджету розвитку	-153 501,6	153 501,6	0,0	-321 193,6	321 193,6	0,0
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Джерелом покриття дефіциту спеціального фонду були кошти, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку. Також у січні-червні 2021 року за рахунок бюджету розвитку здійснювалось відповідно до графіку погашення кредиту, залученого від НЕФКО.

3.2. Ліквідність

Ліквідність бюджету громади за результатами 2020 року перебувала на достатньому рівні за загальним та спеціальним фондом, у I півріччі 2021 року показники ліквідності зросли до високого рівня (Таблиця 3.4).

Таблиця 3.4. Динаміка показників ліквідності бюджету Чернігівської міської територіальної громади

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Співвідношення залишків на рахунках загального фонду місцевого бюджету з урахуванням коштів на депозитах до видатків загального фонду за аналізований бюджетний період, %	16,4	4,9	1,3	1,2	1,9	5,4
Співвідношення залишків на рахунках спеціального фонду місцевого бюджету з урахуванням коштів на депозитах до видатків спеціального фонду за аналізований бюджетний період, %	12,8	15,2	3,1	4,0	3,1	23,8
Співвідношення обсягу кредиторської заборгованості загального фонду станом на кінець бюджетного періоду до видатків загального фонду за цей період (без урахування коштів, що передаються до спеціального фонду), %	14,3	10,3	2,5	1,0	0,0	0,5
Співвідношення кредиторської заборгованості спеціального фонду станом на кінець бюджетного періоду до видатків спеціального фонду за цей період, %	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Співвідношення обсягу залучених позичок з єдиного казначейського рахунку до доходів загального фонду бюджету, %	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

У поточному році суттєвих затримок з боку Державної казначейської служби щодо виконання платіжних доручень головних розпорядників бюджетних коштів не спостерігалось. Станом на 01.07.2021 р. кредиторська заборгованість бюджетних установ за спеціальним фондом була відсутня, за загальним фондом співвідношення обсягу кредиторської заборгованості бюджету до видатків перебувало на низькому рівні (0,5%).

Зважаючи на достатні показники ліквідності, короткотермінові позички з єдиного казначейського рахунку на покриття тимчасових касових розривів за загальним фондом до бюджету громади не залучалися.

3.3. Виконання доходної частини бюджету громади

Протягом I півріччя 2021 року до доходної частини бюджету громади надійшло 1 560,4 млн. грн., що становило 51,1% планових річних призначень. Обсяг доходної частини бюджету збільшився на 12,9% до показника відповідного періоду попереднього року, обсяг власних доходів бюджету громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) збільшився на 18,2% (Таблиця 3.5).

Таблиця 3.5. Виконання доходної частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади, тис. грн.

Показники	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (виконано)	2021 (план)	I півр. 2021 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Податкові надходження	1 457 656,0	1 749 323,5	1 923 187,7	2 265 495,4	1 069 648,0	47,2	119,3
<i>питома вага податкових надходжень в обсязі доходної частини бюджету, %</i>	31,2	45,0	70,1	74,3	68,5	92,3	105,6
Податок на доходи фізичних осіб	874 814,2	1 065 021,0	1 171 876,4	1 493 841,4	651 564,6	43,6	119,1
Податок на прибуток підприємств	3 048,4	3 519,2	2 730,5	2 519,5	1 403,5	55,7	88,4
Рентна плата	16,2	122,6	133,4	129,3	104,0	80,4	204,1
Акцизний податок	149 295,8	147 766,7	178 480,4	93 795,0	96 786,4	103,2	126,7
Податок на нерухоме майно (за виключенням податку та орендної плати за землю з юридичних та фізичних осіб)	16 918,1	20 135,7	23 368,2	28 130,0	17 614,1	62,6	186,0
Податок та орендна плата за землю з юридичних та фізичних осіб	186 246,3	226 452,8	228 157,9	242 200,0	118 794,3	49,0	113,3
Транспортний податок з юридичних та фізичних осіб	1 421,8	1 392,4	1 044,9	1 500,0	413,8	27,6	60,8
Єдиний податок	219 587,6	277 876,5	313 435,4	398 392,4	179 698,5	45,1	116,7
Місцеві податки й збори, крім єдиного податку та податків на нерухоме майно	857,8	1 545,1	1 558,4	2 054,5	1 007,7	49,0	131,5
Інші податки та збори	5 441,9	5 491,6	2 402,3	2 933,3	2 261,1	77,1	132,2
Неподаткові надходження	195 966,4	171 631,2	154 915,0	151 632,0	75 738,3	49,9	102,2
<i>питома вага неподаткових надходжень в обсязі доходної частини бюджету, %</i>	4,2	4,4	5,6	5,0	4,9	97,7	90,5
Власні надходження бюджетних установ та організацій	70 207,1	60 907,7	48 196,3	71 109,9	27 134,7	38,2	127,5
Відсотки банків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами	26 182,3	7 771,9	4 770,6	5 000,0	2 785,9	55,7	127,4
Надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва	164,3	114,9	16,4	400,0	3,3	0,8	33,3
Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що є у комунальній власності	43 459,7	48 966,1	49 635,9	47 140,0	29 128,3	61,8	121,5
Державне мито	761,6	781,2	611,4	610,0	425,2	69,7	156,4
Плата за надання адміністративних послуг	17 719,2	17 875,4	12 752,6	13 500,0	7 486,2	55,5	124,1
Інші неподаткові надходження	37 472,2	35 214,0	38 931,8	13 872,1	8 774,7	63,3	43,1
Доходи від операцій з капіталом	11 321,7	14 077,3	9 497,4	5 550,0	4 069,6	73,3	58,2
<i>питома вага операцій з капіталом в обсязі доходної частини бюджету, %</i>	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	143,4	51,5
Кошти від продажу основного капіталу	11 098,5	9 830,4	6 286,2	5 000,0	3 786,7	75,7	100,0
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	223,2	4 247,0	3 211,2	550,0	282,9	51,4	8,8
Цільові фонди	17,0	0,0	70,2	0,0	6 320,1	-	-
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	3 805,7	3 409,1	971,4	0,0	0,0	-	0,0
Разом доходів	1 668 766,8	1 938 441,2	2 088 641,7	2 422 677,4	1 155 775,9	47,7	118,2
Трансферти з державного бюджету	604 078,2	622 606,0	459 849,4	505 799,9	292 405,1	57,8	103,0
Трансферти з місцевих бюджетів	2 394 331,6	1 322 592,5	195 951,1	122 533,4	112 256,4	91,6	93,5
Усього	4 667 176,6	3 883 639,7	2 744 442,2	3 051 010,7	1 560 437,5	51,1	112,9

Джерело: Чернігівська міська рада

Основними джерелами формування доходної бази бюджету Чернігівської міської територіальної громади залишалися податкові надходження та трансферти (з державного та місцевого бюджетів). У I півріччі 2021 року обсяги податкових надходжень зростали високими темпами (приріст становив 19,3% до показника відповідного періоду 2020 року), що було забезпечено зростанням надходжень майже за усіма основними джерелами, крім податку на прибуток підприємств та транспортного податку.

Обсяги надходжень трансфертів до бюджету громади в I півріччі 2021 року також зросли, що було зумовлено, передусім, збільшенням обсягів надходжень освітньої субвенції. Крім того, до бюджету громади надійшло 100 млн. грн. (на 66,7% більше, ніж у I півріччі 2020 року) субвенції з обласного бюджету на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету. Загалом, структура міжбюджетних трансфертів бюджету Чернігівської міської територіальної громади, що склалася протягом 2015-2020 рр. та I півріччі 2021 року свідчить про збереження у зазначеному періоді високого рівня самостійності місцевого бюджету. Залежність бюджету громади від надходжень базової дотації відсутня.

Обсяги неподаткових надходжень у I півріччі 2021 року зросли на 2,2% до показника у I півріччі 2020 року внаслідок збільшення обсягів власних надходжень бюджетних установ та організацій (передусім через низьку базу порівняння минулого року), плати за оренду комунального майна, державного мита, а також плати за надання адміністративних послуг. При цьому мало місце суттєве скорочення обсягу надходжень коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту через зміни чинного законодавства. Чернігівська міська рада, на відміну від багатьох інших органів місцевого самоврядування, проводила активні операції з тимчасово-вільними бюджетними коштами та до бюджету громади надходили відсоткові платежі від розміщення в межах одного бюджетного періоду тимчасово-вільних залишків бюджету громади на депозит – загалом протягом I півріччя 2021 року надійшло 2,8 млн. грн.

За результатами I півріччя 2021 року обсяги надходжень від операцій з капіталом зменшились на 41,8% до відповідного показника у I півріччі 2020 року через зменшення надходжень від продажу земельних ділянок. Сукупна питома вага доходів від продажу землі та майна, як і в попередніх періодах, була низькою – вони формували близько 0,3% загального обсягу доходної частини бюджету громади.

За результатами I півріччя 2021 року динаміка надходжень до бюджету громади за більшістю основних джерел покращилась, порівняно з аналогічним періодом минулого року, а рівень виконання плану за загальним фондом був достатнім, за спеціальним – високим. Уточнений річний план на 2021 рік за доходами в цілому у січні-червні 2021 року було виконано на 51,1%, у тому числі відповідні планові показники доходної частини загального фонду виконані на 49,5% (план на півріччя виконано на 104,7%), спеціального фонду – на 77,4%. (Додатки до рейтингового звіту №№3-4).

За результатами I півріччя 2021 року обсяг доходів загального фонду бюджету громади становив 1 420,4 млн. грн., що на 11% більше за відповідний показник

І півріччя 2020 року. У свою чергу приріст обсягу власних доходів бюджету громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) становив 19,2%. Основними джерелами загального фонду бюджету громади (без урахування трансфертів) у поточному році залишалися: податок на доходи фізичних осіб, орендна плата за землю, земельний податок з юридичних та фізичних осіб, єдиний податок, акцизний податок, а також плата за оренду цілісних майнових комплексів.

Податок на доходи фізичних осіб, як і раніше, має найбільшу питому вагу в структурі доходів загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади без урахування трансфертів (58,4%). За результатами І півріччя 2021 року обсяги надходжень за цим джерелом зросли на 19,1%, проте рівень виконання плану на 2021 рік був невисоким – 43,6% запланованого річного обсягу та 98% плану на півріччя. Залежність обсягу надходжень та, відповідно, доходної частини бюджету громади в цілому від результатів діяльності окремих підприємств чи групи компаній, у тому числі підприємств окремої галузі, залишалася низькою.

У І півріччі 2021 року єдиний податок формував 16,1% доходів загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади (без урахування трансфертів). Зростання обсягу надходжень єдиного податку (на 16,7%) було забезпечено за рахунок зростання мінімальної заробітної плати (у відсотках до якої встановлюються ставки єдиного податку 2-ї групи) та зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у відсотках до якого встановлюються ставки єдиного податку 1-ї групи).

Близько 10,6% доходів загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади (без урахування трансфертів) у аналізованому періоді формували надходження плати за землю в складі податку на нерухомість (разом податок та орендна плата за землю з юридичних та фізичних осіб), майже ½ надходжень яких становила орендна плата. За результатами І півріччя 2021 року сукупний обсяг надходжень земельного податку та орендної плати за землю (з юридичних та фізичних осіб) збільшився на 13,3% до показника відповідного періоду 2020 року, рівень виконання плану за надходженнями земельних платежів був високим – 49% плану на 2021 рік та 104,4% плану на півріччя.

Упродовж І півріччя 2021 року до загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади загалом надійшло 96,8 млн. грн. акцизного податку (акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів та акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів), що було на 26,7% більше за показник відповідного періоду 2020 року, рівень виконання плану був високим – 103,2% планового річного показника на 2021 рік.

Основними джерелами доходної частини спеціального фонду у поточному році є трансферти, доходи бюджету розвитку (кошти від продажу землі та приватизації майна), власні надходження бюджетних установ та екологічний податок. До спеціального фонду бюджету протягом І півріччя 2021 року загалом надійшло 140,1 млн. грн., що на 36,8% більше за показник І півріччя 2020 року. Приріст обсягу надходжень був зумовлений збільшенням обсягу трансфертів з місцевих бюджетів унаслідок надходження субвенції в обсязі 100 млн. грн. на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених

пунктах. При цьому обсяг власних доходів спеціального фонду бюджету громади (без урахування трансфертів) скоротився на 4,4% до відповідного періоду 2020 року. Така динаміка була зумовлена зменшенням обсягів доходів бюджету розвитку (у частині знаходження коштів від продажу земельних ділянок та коштів пайової участі).

Обсяг доходів бюджету розвитку у січні-червні 2021 року зменшився на 78,1%, питома вага доходів бюджету розвитку (за рахунок якого має здійснюватися погашення боргу Чернігівської міської ради) у доходах спеціального фонду бюджету громади (без урахування трансфертів) становила 10,4% за результатами I півріччя 2021 року (45,1% у I півріччі 2020 році). Суттєвим джерелом наповнення бюджету розвитку, крім його доходів, є кошти, що передаються із загального фонду до спеціального. У I півріччі 2021 року до бюджету розвитку Чернігівської міської територіальної громади було передано із загального фонду 321,2 млн. грн., а у 2021 році в цілому планується передати 620 млн. грн. Необхідно відзначити, що станом на 01.07.2021 р. прямий борг Чернігівської міської ради, який мав би погашатися за рахунок бюджету розвитку, становив 0,9 млн. грн.

Протягом I півріччя 2021 року до доходної частини бюджету громади надійшло 1 560,4 млн. грн., що становило 51,1% планових річних призначень. Обсяг доходної частини бюджету збільшився на 12,9% до показника відповідного періоду попереднього року, обсяг власних доходів бюджету громади (без урахування міжбюджетних трансфертів) збільшився на 18,2%. За результатами I півріччя 2021 року динаміка надходжень до бюджету громади за більшістю основних джерел покращилась, порівняно із аналогічним періодом минулого року, а рівень виконання плану за загальним фондом був достатнім, за спеціальним – високим. Уточнений річний план на 2021 рік за доходами в цілому у січні-червні 2021 року було виконано на 51,1%, у тому числі відповідні планові показники доходної частини загального фонду виконані на 49,5% (план на півріччя виконано на 104,7%), спеціального фонду – на 77,4%.

3.4. Виконання видаткової частини бюджету громади

Обсяг видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади за результатами I півріччя 2021 року становив 1 319,3 млн. грн., що майже відповідає показнику відповідного попереднього бюджетного періоду. Затверджений на 2021 рік план за видатками бюджету у січні-червні було виконано на 42,6% (Таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 Виконання видаткової частини та кредитування бюджету Чернігівської міської територіальної громади, тис. грн.

Показник	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (виконано)	2021 (план)	I півр. 2021 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Державне управління	124 266,5	146 080,8	158 753,7	165 612,4	76 506,4	46,2	97,3
Освіта	917 906,2	994 245,3	1 060 716,5	1 375 661,5	711 664,8	51,7	124,6
Охорона здоров'я	480 380,7	418 437,4	240 182,5	123 400,7	52 495,3	42,5	38,3
Соціальний захист і соціальна допомога	1 209 876,4	706 837,6	142 395,6	140 522,1	54 193,5	38,6	105,4
Культура і мистецтво	29 702,8	29 524,6	22 489,7	30 545,9	11 818,4	38,7	127,6
Фізична культура і спорт	34 920,6	43 191,2	39 707,0	49 083,4	20 669,8	42,1	132,4
Житлово-комунальне господарство	186 861,1	217 665,4	222 597,6	279 611,0	84 739,3	30,3	101,8
Економічна діяльність, у т. ч.	656 233,4	621 676,8	717 936,1	833 933,9	281 327,9	33,7	91,2
Землеустрій	1 499,0	100,0	0,0	2 550,0	0,0	0,0	-
Будівництво та регіональний розвиток	244 976,4	291 252,7	197 785,1	285 451,4	54 198,3	19,0	83,7
Транспорт	303 149,5	275 636,3	424 390,0	462 192,0	181 971,6	39,4	92,8
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	106 608,4	47 477,2	94 785,3	83 740,5	45 158,0	53,9	94,6
Реалізація програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,0	7 210,6	975,6	0,0	0,0	-	-
Інша діяльність, у т. ч.	22 785,7	29 632,6	33 674,3	60 640,1	8 347,6	13,8	82,2
Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	521,6	528,2	623,1	834,3	244,7	29,3	90,3
Громадський порядок та безпека	9 777,9	12 211,5	9 497,9	11 055,3	3 756,7	34,0	82,2
Охорона навколишнього природного середовища	6 267,3	12 288,1	19 367,0	38 360,5	2 371,9	6,2	76,3
Засоби масової інформації	6 144,5	4 360,2	4 028,4	4 930,0	1 938,7	39,3	92,0
Обслуговування боргу	74,4	244,6	157,8	4 960,0	35,6	0,7	38,2
Резервний фонд		0	0	500	0	0,0	-
Разом видатків	3 662 933,5	3 207 291,6	2 638 452,9	3 059 011,0	1 301 762,9	42,6	102,9
Трансферти іншим бюджетам	1 169 848,3	679 181,7	93 683,6	35 004,8	17 502,6	50,0	31,6
у т. ч. реверсна дотація	639,4	20 387,8	21 267,9	35 004,8	17 502,6	50,0	164,6
Усього видатків	4 832 781,8	3 886 473,3	2 732 136,5	3 094 015,8	1 319 265,5	42,6	99,9
Надання пільгового довгострокового кредиту громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	2 374,9	2 657,1	2 842,9	4 235,4	1 544,9	36,5	318,4
Повернення кредитів, наданих для кредитування громадян на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	-249,7	-391,4	-399,0	-331,6	-184,1	55,5	94,3
Разом	4 834 907,0	3 888 739,1	2 734 580,4	3 097 919,6	1 320 626,3	42,6	100,0

Джерело: Чернігівська міська рада

Основним напрямом видатків бюджету залишається фінансування установ бюджетної сфери (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту), органів місцевого самоврядування, а також житлово-комунального господарства, будівництва та транспорту. Значні обсяги видатків здійснюються також за напрямом «Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю», за яким обраховуються видатки на заходи з

енергозбереження та внески органів місцевого самоврядування у статутні капітали комунальних підприємств міста.

Рівень виконання бюджету за переважною більшістю напрямів, що фінансувалися з місцевого бюджету, був невисокий, за окремими основними напрямками обсяг видатків скоротився. Зокрема це стосується державного управління, охорони здоров'я, будівництва та транспорту. Слід зазначити, що внаслідок реалізації заходів з медичної реформи, у поточному році до бюджету громади не надходять кошти медичної субвенції. При цьому обсяги видатків на охорону здоров'я з бюджету громади залишалися суттєвими.

Питома вага капітальних видатків у видатковій частині бюджету громади становила 12,4%, що є високим рівнем для вказаного періоду, оскільки зазвичай переважний обсяг капітальних видатків припадає на II півріччя бюджетного року. Питома вага захищених статей в обсязі видатків загального фонду бюджету в аналізованому періоді залишалася високою. Ці статті витрат підлягають фінансуванню в першу чергу (що гарантує виконання міською владою зобов'язань перед бюджетними та іншими установами за соціально-спрямованими видатками) та не можуть змінюватися при здійсненні скорочення затверджених бюджетних призначень. Таким чином, у разі тимчасової обмеженості джерел фінансування, ці видатки не підлягають перерозподілу на інші напрями, в тому числі платежі по боргу, що звужує можливості оперативного розпорядження бюджетними коштами.

Структуру видаткової частини бюджету громади за економічною класифікацією наведено у таблиці (Таблиця 3.7).

Таблиця 3.7. Виконання видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади за економічною класифікацією, тис. грн.

Показник	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Поточні видатки	2 683 997,2	4 127 699,5	3 132 979,6	2 123 729,2	1 155 142,6
<i>питома вага поточних видатків у загальній сумі видатків, %</i>	80,3	85,4	80,6	77,7	87,6
Оплата праці та нарахування на заробітну плату	699 417,3	816 800,5	922 869,5	1 067 723,7	715 274,2
Оплата праці	572 879,9	669 335,7	756 883,3	875 415,5	586 701,9
Нарахування на оплату праці	126 537,4	147 464,8	165 986,1	192 308,1	128 572,2
Використання товарів і послуг	693 434,0	749 396,6	486 068,0	661 794,0	317 977,2
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	27 613,7	34 264,0	36 863,4	36 061,2	9 657,8
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	467,7	298,2	375,0	539,8	172,4
Продукти харчування	39 303,3	55 484,8	65 690,6	45 585,8	27 852,1
Оплата послуг (крім комунальних)	96 898,0	290 893,0	258 808,3	446 616,0	200 146,2
Видатки на відрядження	895,5	1 226,4	1 643,2	1 185,3	740,6
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	103 971,6	117 676,7	93 315,0	96 662,4	65 066,1
Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	424 284,1	249 553,5	29 372,6	35 143,5	14 341,9
Обслуговування боргових зобов'язань	35,3	74,4	244,6	157,8	35,6
Обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	35,3	74,4	244,6	157,8	35,6
Поточні трансферти	99 816,6	1 372 897,0	1 049 159,0	280 708,9	76 527,0
Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	39 575,0	220 194,2	385 735,9	191 892,6	59 024,4
Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	60 241,6	1 152 702,8	663 423,1	88 816,3	17 502,6
Соціальне забезпечення	1 189 459,8	1 186 953,0	673 168,7	112 256,2	44 556,9
Виплата пенсій і допомоги	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Стипендії	11 420,7	9 645,1	9 528,5	9 772,0	6 861,8
інші виплати населенню	1 178 039,1	1 177 307,9	663 640,2	102 484,2	37 695,1
інші поточні видатки	1 834,2	1 578,1	1 469,8	1 088,6	771,7
Капітальні видатки	645 689,9	687 936,8	738 622,2	603 540,0	164 122,9
<i>питома вага капітальних видатків в загальній сумі видатків, %</i>	19,3	14,2	19,0	22,1	12,4
Придбання основного капіталу	455 223,6	566 878,8	654 802,1	445 938,2	106 107,1
Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	18 888,0	26 751,8	30 574,8	22 714,2	2 414,2
Капітальне будівництво (придбання)	36 474,6	98 052,3	111 242,5	134 377,6	24 421,5
Капітальний ремонт	229 924,4	275 307,1	258 899,2	169 956,4	37 922,7
Реконструкція та реставрація	169 624,6	165 618,7	253 844,3	118 564,1	41 348,7
Придбання землі та нематеріальних активів	312,0	1 148,9	241,4	325,8	0,0
Капітальні трансферти	190 466,3	121 058,0	83 820,1	157 601,8	58 015,8
Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	186 304,8	113 097,2	67 227,1	149 782,8	58 015,8
Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів	500,8	0,0	887,1	0,0	0,0
Капітальні трансферти населенню	3 660,6	7 960,8	15 705,9	7 819,0	0,0
Усього	3 343 187,1	4 832 781,8	3 886 473,3	2 732 136,5	1 319 265,5

Джерело: Чернігівська міська рада

Протягом I півріччя 2021 року з бюджету громади фінансувались видатки на обслуговування прямого боргу Чернігівської міської ради та спрямовувались кошти на його погашення. Обслуговування та погашення боргових зобов'язань міської ради

проводилось відповідно до укладених угод. Питома вага видатків на обслуговування боргу (оплату відсотків за запозиченнями, здійсненими до бюджету розвитку) у видатках загального фонду бюджету Чернігівської міської ради була низькою та за результатами виконання бюджету у січні-червні 2021 року становила 0,0033% видатків загального фонду бюджету громади. При цьому питома вага видатків на обслуговування боргу у видатках загального фонду бюджету Чернігівської міської ради (без урахування реверсної дотації та надходжень всіх субвенцій крім освітньої та медичної) становила 0,0034% відповідно до фактичних річних показників³, тобто не перевищувала встановлені Бюджетним кодексом України норми.

Обсяг видаткової частини бюджету Чернігівської міської територіальної громади за результатами I півріччя 2021 року становив 1 319,3 млн. грн., що майже відповідає показнику відповідного попереднього бюджетного періоду. Затверджений на 2021 рік план за видатками бюджету у січні-червні було виконано на 42,6%. Рівень виконання бюджету за переважною більшістю напрямів, що фінансувалися з місцевого бюджету, був невисокий, за окремими основними напрямками обсяг видатків скоротився. Зокрема це стосується державного управління, охорони здоров'я, будівництва та транспорту.

Основним напрямом видатків бюджету залишається фінансування установ бюджетної сфери (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту), органів місцевого самоврядування, а також житлово-комунального господарства, будівництва, транспорту та інших програм та заходів, пов'язаних з економічною діяльністю. Питома вага капітальних видатків у видатковій частині бюджету громади становила 12,4%, що є високим рівнем для вказаного періоду, оскільки зазвичай переважний обсяг капітальних видатків припадає на II півріччя бюджетного року.

Протягом I півріччя 2021 року з бюджету громади фінансувались видатки на обслуговування прямого боргу Чернігівської міської ради та спрямовувались кошти на його погашення. Обслуговування та погашення боргових зобов'язань міської ради проводилось відповідно до укладених угод. Питома вага видатків на оплату відсотків за запозиченнями, здійсненими до бюджету розвитку, у видатках загального фонду бюджету громади була низькою.

³ Відповідно до ст.74 Бюджетного кодексу України та Постанови Кабінету міністрів України від 16.02.2011 р. №110, питома вага видатків на обслуговування боргу у видатках загального фонду бюджету (без урахування реверсної дотації та надходжень всіх субвенцій крім освітньої та медичної) не повинна перевищувати 10%

4. Боргові зобов'язання

4.1. Боргова історія

Боргова політика Чернігівської міської влади визначається потребою у залученні додаткового фінансування для реалізації проєктів з відновлення міської інфраструктури та впровадження енергозберігаючих заходів. У поточному році, як і в попередніх періодах, місто зберігало низький рівень прямого боргу. Зобов'язання за запозиченнями, залученими міською радою, виконуються відповідно до укладених угод у повному обсязі. Станом на 01.07.2021 р. прямі боргові зобов'язання міста склалися із заборгованості за середньостроковими позичками, залученими з єдиного казначейського рахунку у попередніх бюджетних періодах та залишком за кредитом, залученим від НЕФКО (940,7 тис. грн.).

4.2. Консолідований борг

Прямі боргові зобов'язання

Протягом 2015-2020 рр. та I півріччя 2021 року позичок з єдиного казначейського рахунку до бюджету громади не залучалось. Разом з тим, залишок непогашених середньострокових позик станом на 01.07.2021 р. становив 66 421,0 тис. грн. та включав непогашений залишок за середньостроковими позиками, залученими у попередніх бюджетних періодах з єдиного казначейського рахунку в зв'язку з невиконанням плану за доходами загального фонду, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Відповідно до Бюджетного кодексу України (п.21 прикінцевих та перехідних положень) погашення заборгованості за середньостроковими позиками перед державним бюджетом, яка знаходиться на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, не здійснюється до законодавчого врегулювання цього питання.

На підставі рішення Чернігівської міської ради від 26.09.2016 р. №11/VII-11 «Про здійснення запозичення до міського бюджету Чернігівської міської територіальної громади шляхом залучення кредиту НЕФКО» та погодження обсягу та умов здійснення запозичення (лист Міністерства фінансів України від 03.11.2016 № 31-12010-20-21/31132) 26.12.2016 р. було укладено кредитний договір між Чернігівською міською радою та Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) на суму 11 368,1 тис. грн. Мета залучення кредитних коштів – реалізація **проєкту з підвищення енергоефективності загальноосвітнього навчального закладу № 5 та системи вуличного освітлення міста Чернігова**. Термін залучення кредиту – 5 років (включаючи період відстрочки до 1 року від дати підписання кредитного договору, але не більше 6 місяців після завершення реалізації енергоефективних заходів), відсоткова ставка за користування кредитними коштами фіксована – у розмірі 3% річних. Протягом 2018 року було отримано два транші загальним обсягом 10 231,3 тис. грн. Третій транш на суму 1 136,8 тис. грн. надійшов у III кварталі 2019 року. У 2019-2020 рр. та I півріччі 2021 року здійснювалось повернення основної суми боргу відповідно до графіку погашення.

Станом на 01.07.2021 р. сукупний обсяг прямого боргу Чернігівської міської ради (без урахування заборгованості за середньостроковими позичками, залученими з єдиного казначейського рахунку у попередніх бюджетних періодах) становив 940,7 тис. грн. Пряме боргове навантаження станом на 01.07.2021 р. перебувало на низькому рівні та становило 0,04% затвердженого на 2021 рік обсягу доходної частини бюджету громади без урахування трансфертів.

Умовні зобов'язання (гарантії)

З метою реалізації заходів з реконструкції систем водопостачання та водовідведення, модернізації енергоємного обладнання у рамках проєкту «Розвиток міської інфраструктури в Україні» КП «Чернігівводоканал» було залучено кредит від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (під місцеву гарантію) обсягом 22 830 тис. дол. США (відповідно до угод про субкредитування №28000-04/205 від 10.12.2007 р. та №28010-02/117 від 28.10.2009 р. між підприємством, Міністерством фінансів України та Міністерством з питань житлово-комунального господарства). Відсоткова ставка за користування залученими коштами дорівнює базовій ставці LIBOR для валюти позики плюс змінний спред. Відсотки та інші збори сплачуються двічі на рік 15 квітня та 15 жовтня щороку. Пільговий період кредитування (5 років) скінчився у 2013 році. Згідно з графіком погашення боргу, повністю розрахуватись за кредитними зобов'язаннями підприємство має до 15.10.2027 р. Станом на 01.07.2021 р. заборгованість за кредитом становила 12 763,9 тис. дол. США, або 346 875,3 тис. грн. у гривневому еквіваленті за курсом НБУ на дату складання звітності.

Зважаючи на нестабільну ситуацію на валютному ринку країни, чутливість бюджету громади до валютних ризиків через значний обсяг місцевих гарантій, який надано або планується надати за кредитами міжнародних фінансових організацій, номінованих в іноземній валюті, є суттєвою. Частково зменшують ризики довгостроковий період погашення основної суми боргу за кредитними угодами та відсутність пікових навантажень.

Прострочена бюджетна кредиторська заборгованість

Станом на 01.07.2021 р. бюджет Чернігівської міської територіальної громади мав прострочену кредиторську заборгованість обсягом 229 тис. грн. за загальним фондом. За спеціальним фондом заборгованість відсутня.

Консолідований борг

Станом на 01.07.2021 р. консолідований борг Чернігівської міської територіальної громади (без урахування заборгованості за середньостроковими позичками, залученими з єдиного казначейського рахунку у попередніх бюджетних періодах, та простроченої кредиторської заборгованості комунальних підприємств) складав 348 млн. грн. і включав:

- 0,94 млн. грн. – непогашений залишок за запозиченням, залученим до бюджету розвитку міста (кредит від НЕФКО);
- 0,2 млн. грн. – прострочена кредиторська заборгованість бюджету Чернігівської міської територіальної громади (сформована виключно за платежами, що фінансуються за рахунок трансфертів з Державного та обласного бюджетів);
- 346,88 млн. грн. – гарантований борг (гривневий еквівалент).

Співвідношення обсягу консолідованого боргу до затвердженого на 2021 рік обсягу доходної частини бюджету громади (без урахування трансфертів) становило 14,4% та відповідало низькому рівню.

Висновок

За результатами аналізу кредитний рейтинг м. Чернігова підтверджено на рівні **uaA**, прогноз «стабільний».

Голова рейтингового комітету

М. Б. Проценко

Начальник відділу рейтингів небанківських установ

О. К. Самойлова

Додатки

Бюджетні показники м. Чернігова у форматі бюджетного балансу, тис. грн.

ПОКАЗНИК	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Податкові надходження	889 964,9	1 222 987,5	1 457 656,0	1 749 323,5	1 923 187,7	1 069 648,0
Платежі, штрафи та інші операційні надходження	137 884,6	149 742,5	173 597,1	167 258,9	151 154,5	79 246,8
Отримані трансферти на здійснення поточних видатків	1 239 873,8	1 767 885,0	2 974 989,8	1 925 190,0	595 800,5	304 661,5
Операційні надходження всього	2 267 723,3	3 140 615,0	4 606 243,0	3 841 772,3	2 670 142,6	1 453 556,3
Поточні видатки на заробітну плату, використання товарів та послуг та інші поточні видатки	978 422,6	1 394 685,5	1 567 775,2	1 410 407,3	1 730 606,3	1 034 023,1
Поточні трансферти та соціальне забезпечення	905 117,0	1 289 276,4	2 559 850,0	1 722 327,8	392 965,2	121 083,9
Операційні видатки всього	1 883 539,5	2 683 961,9	4 127 625,1	3 132 735,0	2 123 571,4	1 155 107,0
Операційний баланс	384 183,8	456 653,1	478 617,8	709 037,3	546 571,2	298 449,2
Фінансовий дохід	63 900,2	72 686,0	26 192,0	7 781,5	4 802,1	2 811,6
Виплата доходу за зобов'язаннями, обслуговування боргу	62,7	35,3	74,4	244,6	157,8	35,6
Фінансовий баланс	63 837,6	72 650,7	26 117,6	7 536,9	4 644,3	2 776,0
Поточний баланс	448 021,3	529 303,8	504 735,4	716 574,2	551 215,5	301 225,2
Капітальні надходження	786,0	5 961,9	11 321,7	14 077,3	9 497,4	4 069,6
Субсидії та трансферти на здійснення капітальних видатків	0,0	18 561,6	23 420,0	20 008,6	60 000,0	100 000,0
Капітальні надходження всього	786,0	24 523,5	34 741,7	34 085,9	69 497,4	104 069,6
Придбання основного капіталу	172 157,8	455 223,6	566 878,8	654 802,1	445 938,2	106 107,1
Капітальні трансферти	123 531,9	203 966,3	138 203,5	98 691,6	162 469,1	58 015,8
Капітальні видатки всього	295 689,7	659 189,9	705 082,3	753 493,8	608 407,3	164 122,9
Капітальний баланс	-294 903,7	-634 666,5	-670 340,6	-719 407,8	-538 909,9	-60 053,3
Баланс після капітальних видатків	153 117,7	-105 362,6	-165 605,2	-2 833,6	12 305,7	241 171,9
Надання пільгових кредитів громадянам на будівництво житла (з урахуванням повернення)	440,5	467,3	2 125,2	2 265,7	2 443,9	1 360,8
Профіцит/дефіцит	152 677,1	-105 830,0	-167 730,4	-5 099,3	9 861,8	239 811,2
Фінансування	-152 677,1	105 830,0	167 730,4	5 099,3	-9 861,8	-239 811,2
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Основні джерела фінансування бюджету Чернігівської міської територіальної громади, тис. грн.

ПОКАЗНИК	2016	2017	2018	2019	2020	I півр. 2021
Профіцит/дефіцит	152 677,1	-105 830,0	-167 730,4	-5 099,3	9 861,8	239 811,2
Фінансування	-152 677,1	105 830,0	167 730,4	5 099,3	-9 861,8	-239 811,2
Зміни залишків	-151 783,0	107 135,7	160 492,9	8 269,8	8 412,3	-63 277,7
залишок на початок року	193 389,0	345 172,0	238 036,2	77 543,3	69 273,5	52 450,3
залишок на кінець року	345 172,0	238 036,2	77 543,3	69 273,5	60 861,2	115 728,0
Фінансування за рахунок казначейського рахунку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Залучення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Погашення	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Зміни обсягів депозитів та цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-182 528,8
Повернення коштів з депозитів або пред'явлення цінних паперів	706 331,4	672 259,0	480 729,7	212 865,2	294 661,4	32 385,6
Розміщення коштів на депозитах або придбання цінних паперів	-706 331,4	-672 259,0	-480 729,7	-212 865,2	-294 661,4	-214 914,4
Фінансування за борговими операціями	-909,2	-921,0	8 957,9	-2 373,2	-3 762,7	-1 881,3
Запозичення	0,0	0,0	10 231,3	1 136,8	0,0	0,0
Погашення	-909,2	-921,0	-1 273,4	-3 510,0	-3 762,7	-1 881,3
Інші розрахунки	15,1	-384,7	-1 720,4	-797,3	-14 511,4	7 876,6
кошти, що передаються до бюджету розвитку	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
БАЛАНС	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: Дані Чернігівської міської ради, розрахунки агентства «Кредит-Рейтинг»

Додаток до рейтингового звіту № 3

Основні показники виконання доходної частини загального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади, тис. грн.

Показник	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (виконано)	2021 (план)	I півр. 2021 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Податок на доходи фізичних осіб	874 814,2	1 065 021,0	1 171 876,4	1 493 841,4	651 564,6	43,6	119,1
Плата за надання адміністративних послуг	17 719,2	17 875,4	12 752,6	13 500,0	7 486,2	55,5	124,1
Державне мито	761,6	781,2	611,4	610,0	425,2	69,7	156,4
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	3 048,4	3 519,2	2 730,5	2 519,5	1 403,5	55,7	88,4
Рентна плата	16,2	122,6	133,4	129,3	104,0	80,4	204,1
Акцизний податок	149 295,8	147 766,7	178 480,4	93 795,0	96 786,4	103,2	126,7
Податок на нерухоме майно (за виключенням податку та орендної плати за землю, транспортного податку)	16 918,1	20 135,7	23 368,2	28 130,0	17 614,1	62,6	186,0
Податок та орендна плата за землю з юридичних та фізичних осіб (до 01.01.2015 р. - плата за землю)	186 246,3	226 452,8	228 157,9	242 200,0	118 794,3	49,0	113,3
Транспортний податок з юридичних та фізичних осіб	1 421,8	1 392,4	1 044,9	1 500,0	413,8	27,6	60,8
Відсотки банків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами	26 182,3	7 771,9	4 770,6	5 000,0	2 785,9	55,7	127,4
Єдиний податок	219 587,6	277 876,5	313 435,4	398 392,4	179 698,5	45,1	116,7
Місцеві податки й збори, крім єдиного податку та податків на нерухоме майно	857,8	1 545,1	1 558,4	2 054,5	1 007,7	49,0	131,5
Плата за оренду цілісних майнових комплексів	43 459,7	48 966,1	49 635,9	47 140,0	29 128,3	61,8	121,5
Інші надходження загального фонду	18 249,9	14 245,0	20 242,0	13 792,4	8 501,1	61,6	101,7
Разом доходів	1 558 578,9	1 833 471,4	2 008 798,0	2 342 604,5	1 115 713,5	47,6	119,2
Трансферти з державного бюджету	604 078,2	622 606,0	459 849,4	505 799,9	292 405,1	57,8	103,0
Трансферти з місцевих бюджетів	2 369 572,3	1 300 809,8	135 555,0	21 619,5	12 256,4	56,7	20,5
Усього загальний фонд	4 532 229,4	3 756 887,2	2 604 202,3	2 870 024,0	1 420 375,0	49,5	111,0

Джерело: Чернігівська міська рада

Додаток до рейтингового звіту № 4

Основні показники виконання доходної частини спеціального фонду бюджету Чернігівської міської територіальної громади,
тис. грн.

Показник	2018 (виконано)	2019 (виконано)	2020 (виконано)	2021 (план)	I півр. 2021 (виконано)	% виконання річного плану	Темп росту до відп. періоду, %
Податки на власність	8,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва	164,3	114,9	16,4	400,0	3,3	0,8	33,3
Екологічний податок	5 441,9	5 491,5	2 402,3	2 933,3	2 261,2	77,1	132,2
Інші неподаткові надходження	1 322,4	1 009,1	77,6	59,0	170,2	288,4	748,0
Доходи бюджету розвитку (без врахування коштів, що передаються із загального фонду), у тому числі:	29 211,9	34 027,7	28 078,0	5 550,0	4 147,4	74,7	21,9
- надходження коштів від приватизації майна	11 023,8	9 830,3	6 286,2	5 000,0	3 783,9	75,7	99,9
- надходження коштів від продажу землі	223,2	4 247,0	3 211,2	550,0	282,9	51,4	8,8
- кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту, отримані відповідно до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності"	17 964,9	19 950,5	18 580,6	0,0	80,6		0,7
Відсотки за користування довгостроковим кредитом, що надається з місцевих бюджетів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла	9,7	9,5	31,5	20,7	25,7	124,2	214,5
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	0,0	0,1	0,0	0,0	-0,1		
Власні надходження бюджетних установ	70 207,1	60 907,7	48 196,3	71 109,9	27 134,7	38,2	127,5
Цільові фонди	17,0	0,0	70,2	0,0	6 320,1		
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	3 805,7	3 409,1	971,4	0,0	0,0		0,0
Разом доходів	110 188,0	104 969,7	79 843,7	80 072,9	40 062,5	50,0	95,4
Трансферти з державного бюджету	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-
Трансферти з місцевих бюджетів	24 759,3	21 782,8	60 396,1	100 913,9	100 000,0	99,1	165,6
Усього спеціальний фонд	134 947,2	126 752,5	140 239,9	180 986,8	140 062,5	77,4	136,8

Джерело: Чернігівська міська рада